

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Gallia Vindicata, In Qua Testimoniis Exemplisque
Gallicanæ Præsertim Ecclesiæ, Quæ Pro Regalia, Ac
Quatuor Parisiensibus Propositionibus A Ludovico
Maimburgo, Aliisque producta sunt, Refutantur**

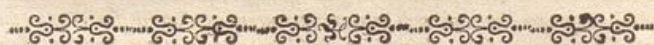
Sfondrati, Celestino

[Ort nicht ermittelt], MDCLXXXVIII.

§. III. Certamen contra Regaliam à S. Thoma Cantuariensi Archiepiscopo
susceptum, aliisque in simili causa laborantibus propositum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38277

ne; hæc sunt præmia, & sigilla veritatis: nec alio discrimine verum à falso Pastore distinguas, quam quòd iste fugà, ille pugnà probatur: Mercenarius, inquit Christus, & qui non est Pastor, cuius non sunt oves propria, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit, & dissipat oves. In quem locum eleganter S. Gregorius: Mercenarius quidem est, qui locum quidem Pastoris tenet, sed lucra animarum non querit, terrenis honoribus inhiat, temporalibus lucra pascitur, impensâ sibi honoris reverentiâ letatur. Hic videt lupum venientem, quia tranquillitatis tempore plerumque ad gregis custodiam sicut verus Pastor, ita etiam Mercenarius stare videtur, sed lupus veniens indicat, quo quisque animo super gregis custodiam stabat. Lupus enim super oves venit, cum quilibet injustus, & raptor fideles quosque, atque humiles opprimit; sed is, qui Pastor esse videbatur, & non erat, relinquit oves, & fugit, quia dum sibi ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiâ non præsumit; fugit verò non mutando locum, sed subtrahendo solatium: fugit, quia injustitiâ vidit, & tacuit: fugit, quia se sub silentio abscondit, quibus bene per Prophetam dicitur: Non ascendisti ex adverso, nec opposuisti murum pro domo Israël, ut staretis in pratio in die Domini. (a)

§ III.

Certamen contra Regaliam à S. Thoma Cantuariensi Archiepiscopo susceptum, aliisque in simili causa laborantibus propositum.

SUMMARIÀ.

1. Regibus suis & reverentiam, & libertatem Pastores debent.
2. S. Thomas Archiepiscopus Regaliâ abusus impugnat, & hæc ei necis causa: ejus in aula mores: electio in Archiepiscopum, & Sanctitas.
3. Regem offendit, & quas ob causas?
4. Sub-

(a) Ezech. 13.

4. *Subscribit Clarendunæ Regijs consuetudinibus, & quare? pœnitétque.*

5. *Northantonia cum Regijs configit.*

6. *Fuga, exilium, pericula, & epistole ad Alexandrum Papam.*

7. *Alexander Henrici Legatos Senonis audit, & paulo post S. Archiepiscopum, qui causam in sacro Consistorio dicit, postea resignat.*

8. *Pontiniaci Monachum agit, & ab Henrico pellitur: Schisma Henrici, & ab Alexandro Legati.*

9. *Regem convenit, orátque, nec tamen placat, & quam ob causam? Cum Gallie Rege in gratiam redit. Et quas ob causas assentiri Regi non potuit?*

10. *Alij ab Alexandro in Angliam Legati, sed nullo effectu. Sanctus Henricum convenit, nec tamen flectit: tandem Alexandri Legatis Rex cedit.*

11. *Pax cum Archiepiscopo inita. S. Thomas redit in Angliam omnium aggratulatione. Nova ab Archiepiscopo Eboracensi turba: Regis querela, & secuta S. Archiepiscopi cades.*

12. *Legati ab Alexandro ad inquirendum in cædis auctores. Regis pœnitentia, ac tandem mors. Laudata D. Thomæ, & Alexandri Pontificis constantia.*

I.

Duas Episcopi personas sustinent, Pastoris videlicet, subditique, ex quibus duæ obligationes æquè proveniunt; altera, quæ Deum, altera, quæ Principem spectat, utrumque debent. Si enim Dei quidem, Ecclesiæque causam agant, ut impetu non ratione ferantur, Majestate Principis contemptâ, aut etiam neglectâ, indignisque modis provocatâ; non tam ea pietas, aut religio fuerit, quam potius immoderantia, æstusque animi sibi malè imperantis,

perantis, ac irâ concitati ratione submotâ: nec enim omnis calor vitalis est; aliquis ex morbo, febrîque provenit. Qui verò omnia Principi concedat, ac etiam erranti obsequatur, is planè nec Episcopum se, nec Pastorem meminit; quippe pereuntem videt, si-letque, & tamen revocare poterat præcipitio ostenso; cum enim non voluntate, & proposito Principes delinquant, in Ecclesias præsertim; sed aut errore, aut consilijs inducti, nullâ re magis curari, pervertique possunt, quàm aut nudatâ, aut suppressâ veritate. Nec alios reperies minoris in Reges suos fidei, quàm qui perpetuis adulationibus eos demulcent; spe enim, & quæstu ducuntur, non eorum obsequio, & reverentiâ; quòd si præmia submoveas, aut aliunde majora ostententur, eâdem facilitate, quâ Deum, & conscientiam, etiam Principem exuent, Sirenes in cantum æquè, & naufragium paratæ.

II. Unam ex præcipuis causis, quæ S. Thomæ Cantuariensi exilium, mortemque atulit, Regaliam fuisse, certum est, Henrico II. Angliæ Rege fructus vacantium Ecclesiarum usurpante, novâque electiones, quò diutiùs frui posset, in longum trahente, quem abusum cum S. Thomas non ferret, gratiâ, & vitâ excidit. (a)

Anno 1162. ex Regni Cancellario ad Archiepiscopatum Ecclesiæ Cantuariensis provectus est. Florebat tunc temporis eximia Regis sui gratiâ; quippe morum venustate, ingenio serijs æquè, ac jocis prompto; litterarum, juris præsertim, insigni peritiâ; memoriâ omnium, quæ semel legisset, audissetque, tenaci; præcipuâ denique in Principem fide, & industriâ omnium laborum victrice sibi aulam devinxerat; accesserant alia, in Clerico quidem haud commendanda, sed tamen Principi chara, luxus videlicet domesticæ suppellectilis, vestitus apparatus, & prope pompam; convivia magnificè instructa, famulantium copia, mores ad Regis genium compositi, ac ideò grati, & denique quidquid vanitatem redoleret; sed, quod in aulico mireris, præcipuâ intactâque castitate, & amorum rudi: altâ nocte, qui eum observabant, cum crederent formosissimæ cujusdam, ac olim Regi per dilectæ, amplexibus frui (nam istum donis, ac blanditijs captabat) genibus

(a) Vide vitam S. Thom. cap. 15. & epist. 109. & ibid. in libello consuetud. cap. 12. Wilhelmus Briton. lib. 8. Philippid.

genibus nixum, & inter preces fomno, ac fatigatione oppreffum reperere. Hæc ergo vanitatis juxta, & virtutum mixturâ Regem fibi, Clericūque devinxit, omniumque Epifcoporum votis, qui Londinum convenerant, Archiepifcopatum meruit, Monachis tantum, qui Ecclefiam Cantuarienfem obtinebant, adverfantibus; (a) quippe, & hominis luxum, & potentiam Regis favore fubnixam, infestamque Ecclefij metuebant, fed eventus aliorum spes, aliorum metus fefellit; ipfe tamen omnium acerrimè hanc dignitatem repulit, & Rege ad omnia, quæ objectabat, immoto, certamini præludens: (b) *ſcio*, inquit, *quia ſi Chriſto diſponente ſic acciderit, citiſſimè animum auferes à me, & gratia, quæ inter nos tanta eſt, in atrociffimum odium convertetur. Novi enim te nonnulla exacturum, & in Eccleſiaſticis te jam multa præſumere, quæ ego animo ſuſtinere non poſſum. Ubi vides, cum Cancellarium ageret, jam tum præſenſiſſe tempeſtatem, & ventis, quos Regia cupiditas excitabat, obluſtari ſolitum, vinci tamen ſe ferebat, gratiæ, & potentiæ anxius, Regiſque obſequebatur invitâ conſcientiâ, quæ cauſa eſt Joanni Saresberienſi, (c) ut eum *miniſtrum iniquitatis* appellet. Sed animum cum aula mutavit; quamquàm & in aula invitum ſe teneri, honeſtūque exitum proſpicere, sæpè amicis ſuis inter lacrymas profeſſus eſt. (d) Sacris potitus cenſorem ſibi, obſervatoremque poſuit, à quo, quid Archiepifcopum dedeceret, hominèſque offenderet, moneretur: veſtis intima cilicium, & poſt hoc Monachi habitus; (e) (audierat enim, quotquot ſine hac veſte cathedram Cantuarienſi inſediſſent, infelici morte ſublatoſ) ac demum ferica, & quæ Antiftitem deceret. Canonum, Legūque ardentius, quàm par eſſet, ſtudio, dehortante per litteras Saresberienſi, cujus hæc verba: (f) *Proſum quidem leges, & Canones, ſed mihi credite, quia nunc non erit hiſ opus: non hoc iſta ſibi poſcit ſpectacula tempus: mallem vos Pſalmos ruminare, & B. Gregorij Morales libros revolvere, quàm Scholaſtico more Philoſophari. Profecit monitio, adjecitque animum ſacræ Scripturæ ſtudijs; has nocti, has menſæ, ac etiam itineri miſcebat; plerūque cum iter ageret, ab itinere divertens, ut vel**

Scriptu-

(a) Vide Heribert. in vita cap. 6. (b) Heribert. in vita cap. 6. (c) Joan. Saresb. ep. 140. (d) Joan. Saresb. in vit. cap. 5. (e) Baron. ad an. 1162. n. 27. & Spond. ibid. (f) Saresber. epiſt. 31.

Scripturas legeret, vel cum alio conferret; mensæ perpetua lectio; nocte intempestâ Psalmos canere; post cantum tredecim pauperibus mensa sternebatur, præcinctus ipse ministrum agere, pedibus advolvi, aquam juxtâ, lacrymâsque affundere: sequebatur largitio quaternis in singulos argenteis: tum brevis, & delibatus somnus, post quem sacri codices, & cœlestium meditatio in tertiam diei horam producta, nullis interim admissis, qui obstrepent, prophanisque negotijs mentem turbarent. A tertia sacris operabatur, nec tamen quotidie, quodd se indignum, imparatumque crederet: tanta verò sacra peragenti vis lacrymarum, ut plures gemitus, quàm verba essent. Diei nonâ mensæ assidebat, lautæ quidem, & Regio ministro dignæ, sed quam præ dapibus lectio condiebat, & eruditorum, qui magno numero admittebantur, sermocinatio; reliquam diem negotia occupabant: munerum perpetuus contemptus, nec ei tantum, sed aulae tori, quam copiosam alebat. Non nemo cum negotij causâ in Palatio esset, & solemni, receptoque more nunchos, nunc illos auro tentaret, omnibus respuentibus: Curiam, inquit, *plusquam auream inveni, quæ non solum post aurum non abiit, sed aurum abiicit, spernit, & calcat.* Summa, & profusa liberalitas, in pauperes præsertim, quibus terna in dies convivia, intempestâ videlicet nocte, sub auroram, meridiemque. Hæc necessario commemoranda duxi, ut & sanctum fuisse memineris, quem pro aris conflictantem videbis, & tamen mundi, aulaeque gnarum, nec ex eorum numero, qui sanctitatem quidem colunt, sed rudem, agrestemque, & ideo sæculi nostri moribus haud gratam. Vix annus fluxerat, cum prima odiorum initia prorupere, parvis quidem momentis ducta, sed semper majora, ac tandem implacata.

III. Causæ indignationis istæ. *Quod officium Cancellariæ abdicasset, quippe viribus vix sacra Praefectura paribus: quod vacantium Ecclesiarum fructus, qui inveterato jam more fisco addicebantur, non Regi, sed Ecclesia deberi diceret: quod Clericos scelerum compertos Regijs Magistratibus tradi nollet, puniretque quidem, sed mitius, quàm Regi placeret: quod agros, ditionesque Ecclesie ab Antecessoribus alienatas, oblatus pretijs repeteret, hinc potentiorum odia, clam quidem habita, sed occasione, & vindicta intenta: quod Regi, an Regias consuetudines observare vellet? petenti, velle se respondit, sed salvo ordine suo:*
quam

quam formulam cum captiosam Rex diceret, & illusionibus aptam, nunquam ut ab ea recederet, moveri potuit, idemque omnium Episcoporum sensus, votumque fuit, tanto magis commoto, infensoque Rege, quod conspiratio videretur, nec ferre posset Archiepiscopum tot titulis devinctum sibi adversari. Accedebat indoles Regis mari similis, quo pacato placidoque nihil blandius, nihil immitius turbato. Audi Petrum Blefensem: (a) *Agnus est, dum pacati est animi; leo vero, aut leone truculentior, dum vehementius excandescit: oculi ejus orbiculati sunt, dum pacati est animi, columbini & simplices; sed in ira, & turbatione cordis quasi scintillantes ignem, & in impetu fulminantes.* Sed nihil æquè ut adulatorum pestes Regis animum inflammabant: nam velut Regiæ dignitatis anxij, supercilium, fastum, duritiemque Archiepiscopi incubabant, à quo nisi sibi que suisque provideret, eum demum futurum esse Regem dicebant, quem Clerus eligeret, & quamdiu Archiepiscopo placeret. (b)

IV. Rex ergo certus Archiepiscopum aut vincere, aut perdere, Clarendunam conventum indicit, quo Episcopi, Regni que Magnates magno numero confluxerunt. Omnes Archiepiscopo extrema præcinebant, Rege videlicet recenti irâ flagrante, alijs omnibus metu exterritis, paratisque obsequi; nec ipse alio animo palatium, quàm aream certamini, & victimæ dicatam ingressus est. Petebat Rex instabatque, ut Episcopi explerent, quæ polliciti essent, Regias videlicet consuetudines observare, easque bonâ fide, nec additâ illâ formulâ, *salvo Ordine nostro*: hanc enim captivæ plenam esse, & ludificandi gratiâ quæsitam: hoc ipsum Oxoniæ ab Episcopis, & Thoma promissum, nec fidem semel obstrictam laxari posse, nisi promittentium, Regisque dedecore: nihil aliud à se posci, quàm quæ majoribus suis præstita, quæ usu invaluerint, quæ Sacerdotium juxtâ, Regnumque confocient. Hæc à Rege petebantur, sed imperantis potius, quàm postulantis modo; aderant minæ, flagransque vultus animi index, & denique rationes in speciem adornatæ, ne metuere Episcopos, vincique puderet. Jam plerique inclinabant, invicto tantum, & oblectante Archiepiscopo: hunc ergo trepidi juxtâ, indignantesque, & ejus potius periculo, quàm suo anxij circumstant, ostenduntque: *Nihil*

G

novâ

(a) Petrus Blef. epist. 66. & 75. (b) Joan. Saresb. in vita cap. 24.

novi à Rege, antiqua tantùm postulari: si consuetudines illa, quarum observantia ab Episcopis peteretur, iniqua dici possent, tunc dici debuissent, cùm primùm inducta sunt; nunc verò beneficio temporis, & tolerantia Pontificum, vitium si quod habebant, exiisse, in morem usumque receptas: quis nesciat leges ab Ecclesia conditas, usu, & consuetudine obliterari? quis credat tot in Anglia Antistes, doctrinâ, & pietate eximios, in eas consuetudines fuisse consensuros, si iniquas credidissent? num ergo oculos eis, ut abusum viderent, defuisse, aut conscientiam, ut probarent? Eorum igitur exempla merito Cantuariensem imitari posse recens ab aula in Ecclesiam translatum; juveni, rerumq; inexperto imitanda senum exempla esse, non corrigenda: tutius per aliena vestigia, tritaque vias incedi, quàm per novas, occultasque; excusari errores posse, veniamque mereri auctoritate majorum mixos. Omnium ab Ecclesia conditarum legum, quietem Reipublice, & pacem pro scopo esse: quiete ergo periclitante, merito leges aboleri, veluti fini suo inutiles, noxiâsque: nam & remedia cessare, cum incipiunt sanitatem conficere. Instare Regem juventâ, victorijs, Beneficijs in Alexandrum Pontificem, ipsûmque Archiepiscopum, & denique omnium pendè votis ferocem; ingentem Episcopis, Ecclesijsque, imò Regno toti tempestatem imminere, dandum aliquid tempori esse; nam & Ecclesia leges multo ex levioribus causis solvi posse, imò solere: Regem ut impotentis ira, ita brevis esse, nec obstinate; hac ubi resederit, exorari illum posse, & melioribus imbui, quæ modò non admittat obstrepente irâ; sic Petrum Apostolorum Principem mitigandis Judæis eorum sacra, ritûsque prætulisse; Paulum verò Timotheo circumciso, votisque ex Nazaraorum more conceptis, Judæis Judæum factum esse, ut Judæos lucrifaceret: Deum ipsum, qui tamen artificijs non egeat, libello repudijs duritiam Judæorum mederi voluisse; quid ergo dubitaret Archiepiscopus Canonum severitatem laxare, & Apostolorum, Deique exemplis nisi tot urgentibus malis, & indulgentiam inelamantibus? Quid Angliam, quid orbem totum dicturum esse, si unius duritiâ tot malis Angliam inundari, tot lacrymis, exilijs, & cadibus viderit? Ipsum Alexandrum Pontificem, si Angliâ adesset, mitiora suasurum, & tempori conducentia, more videlicet prudentis Imperatoris deditioem suadentis hoste jam irrumpente, & incendia, prædâque minante: totam ergo Angliam unius Archiepiscopi arbitrio, nutuque stare, servari obsequio posse, inclementiâ perituram. Hæc omnium ferè Episcoporum voces, præcèsque erant, quibus & gemitus, & lacrymæ admixtæ, plerisque etiam ad genua provolutis. Diu immotum pulsavere, & flecti nescium: molliri tandem & paulatim cæpit, illud præfertim aliàs impavidum feriebat, quòd tot alios Antistes in

tes involui secum videret; ergo sui securus, alienâ calamitate victus est: Richardus Templariorum Magister bis eum aggressus, repulsusque, tandem inflexit, luctu Episcoporum extrema formidantium ante oculos posito. Cessit ergo, Regem adiit, subscripsit, juravitque, omissa etiam illa verba Regi exosa, *Salvo Ordine nostro*, quorum loco hæc posita: *Bonâ fide servabo, &c.* (a) Reddita aulæ serenitas, sed brevi gaudio. Beato igitur Thomâ juramento obstricto, cœptæ scribi consuetudines, palamque edi, sed multò à ministris auctæ, alijs videlicet Regis gratiam caprantibus, alijs novam litibus materiam quærentibus; prævidebant enim numquam tam iniquis conditionibus sanctum assensurum, lapsurumque Regis gratiâ, quod æmulis gratum, quæsitumque: & facile fuit utrumque fallere, Rege juvene, ignaroque, quænam illæ antiquæ consuetudines essent, & quæ dolo oppositæ; beato verò Thomâ nuper infulis admoto, & aulæ magis, quàm Ecclesiæ, istiusque iurium perito: ita Wilhelmus in vita testatur. (b) Capita earum consuetudinum hæc erant: *Causas præsentationum, ac etiam Ecclesiarum, quando inter solos Clericos agitantur, ministri Regij cognoscant, decidantque. Clerici cujuscunque rei accusati, & conventi Regij tribunalibus se sistent, illic responsuri. Nemo ex Regij ministris anathemate, aut interdicto, alijsque censuris feriatur, nisi prius ejus causâ apud Regem finita. Ab Episcopis ad Archiepiscopum, ab isto ad Regem appellabitur; Rex Archiepiscopo finem causâ remittet, nec præter Regis assensum alia provocatio admittetur. Cum Episcopatus, Archiepiscopatus, Abbatia, vel Prioratus vacaverint, Rex interim proventus omnes recipiet; Electio verò non nisi ex Regis assensu, eorumque consilijs, quos Rex destinaverit, procedet, nec alibi, quàm in Palatio fiet, ibique electus homagium Regi velus Domino ligio de vita, membris, & honore temporali prestabit, salvo tamen Ordine suo.* Hæc sunt fatales illæ consuetudines, tot in Anglia malorum faces, & quas postea Alexander Pontifex damnavit. Rex in publico conventu legi illas voluit, munitique Episcoporum sigillis; jam enim subscripserant. Ingemuit Archiepiscopus, tam insolentibus postulatis: dissimulato tamen utcunque, pressoque dolore, inducias petijt: *Rem quippe tanti momenti festinari haud debere, collaturum cum Episcopis, postea responsurum.* Nec abnuvit Rex. Cantuariensi ex palatio domum regresso, varij à domesticis sermones, alijs, quod

G 2 tem-

(a) Vide Wilhelm. in vita cap. 21. (b) Wilhelm. in Quadrip. cap. 21.

tempore cessisset, laudantibus, alijs & plerisque conniventiam damnantibus: inter quos, qui Crucem Archiepiscopo præferbat, quid tacitus submurmuraret, secumque volveret, interrogatus: indignor, inquit, tristiorque, fatalem hunc tibi, & infelicem diem luxisse, quo animam equè, famamque perdidisti: impio Regis chirographo subscripsisti, & ne testis flagitio deesset, Deum insuper jurasti; duplici delicto reus, & quod Ecclesiam prodideris, & proditorem quod juramento firmaveris; timebas quippe tam egregium facinus æternum haud fore, nisi juramento sanciretur! (a) Multum tibi Ecclesia debent, non languidè tantum defensa, sed etiam hosti deferto, sic nimirum Anselmus, sic Lanfrancus pugnarunt, quorum tu cathedram, non virtutem occupasti. Mites ergo in posteros sinestem exemplum, & quotquot turpe obsequium, aut metus vincet, te auctorem jactabunt, Thomam, dicent, imitamur, quoties cadent.

Concusserunt Archiepiscopum hæ voces, aliàs quod fecerat pavidè cogitantem; suspiravit, ingemuit, cathedram, aramque relinquere agitavit, sacrificio abstinuit, solitudinem elegit, & cum nullum mœrori finem, aut levamentum inveniret, Pontifici Alexandro, qui tunc Senonis agebat, nuntios, & litteras misit, pœnitentiæ, dolorisque plenas. Benignè à Pontifice responsum, qui solatium adhibuit, & culpam excusavit parendi necessitate; nec abstinere Altari voluit: non remedia ægro fugienda, sed paranda, aciem potius repeteret, pugnamque instauraret, nullâ rem magis fugæ dedecus compensari, quàm pugnando, vincendoque; si quid verò conscientiam gravaret, confessione deponeret, se quoque Apostolicâ Authoritate indulgentiam delicto dare. (b) Paruit consilio Cantuariensis, & longâ tergiversatione Regem morabatur. Hic tantò gravius indignari, & vindictam palam moliri, adeò ut Archiepiscopi sanguinem quæri passim jactaretur. Scriptæ ab eodem Rege ad Pontificem litteræ, quibus & consuetudines Clarendunæ editas probari rogabat, & Legationem Angliæ Cantuariensi credi solitam in Eboracensem transferri. Consuetudines negavit Alexander probari ullo modo posse, quippe libertati Ecclesiarum fatales: (c) Legationem Eborac-

(a) V. Alan. in vita cap. 22. (b) Alex. III. PP. lib. 1. epist. 26. (c) Vide S. Th. epist. 47. ad Gratian. lib. 1. epist. 164. & 178. & 165. & lib. 5. epist. 20. 21. 24. 25. & lib. 2. epist. 46.

Eboracensi concessit, excepto tamen Cantuariensi Archiepiscopo, ejusque Ecclesiâ, quam nolebat Eboracensi subiectam; quo & Regem ludit, offenditque, Thomam Eboracensis auxilio perdere volentem: nec minùs ipse S. Thomas se ab Alexandro nullâ sui culpâ deferri, æmulôque postponi ægerimè ferebat, credebâtque animos hostibus suis addi, Pontifice illis non tantùm non obnitente; sed etiam propitio: sed prudenter Alexander Regem molliùs habuerat, à quo plus Ecclesiæ periculi, damni que; nec propterea Episcopos ab obedientia, quam Cantuariensi debebant, exemptos voluit, ut ex ejus litteris patet. (a) Inter alia, quæ ad Regem scripsit, hæc digna memoratu: *Si te in aliquo futurum judicium terret, aut præmiorum in æterna requie corona te delectat, veritatem, quæ Deus est, justitiam colere, jus suum cuique tribuere, negotia Ecclesiastica, & præsertim criminalia, quæ de læsione fidei, vel juramenti emergunt, causas super rebus, & possessionibus personarum Ecclesiasticarum tractanda relinquere; Regnum, & Sacerdotium non confundere, non adeo Serenitatem tuam deceret, quàm etiam expediret. Si autem universa, quæ in usus tuos per hujusmodi angarias de bonis Ecclesiasticis convertuntur, in refectiorem pauperum, vel alijs bonis operibus expenderes, obsequium non magis Deo gratum efficeres, quàm si Altari quolibet discooperto aliud cooperires, aut si Petrum crucifigeres, ut Paulum à morte liberares. Recolere siquidem debes, qualiter Rex Saul, quia devicto Amalech prædam contra divinum præceptum servare volebat, cum se ad excusationem sui hæc ad sacrificandum referre proponeret, à Domino fuerit reprobatus, & alius eo vivo in honorem, & dignitatem Regiam fuerit surrogatus. Quomodo etiam Rex Ozias, dum iburificare voluit, & Sacerdotis sibi officium usurpare, leprâ dignâ Dei ultione percussus fuisset, tua saluti congruit ad animum revocare.* (b) Hæc in Angliam Alexander, ubi interim semper magis, magisque D. Thomas conflâbatur. Qui cum indies mortem sibi præcini nec ex vano videret, Rege implacabili, consilium fugiendi cœpit; & navigium profundâ nocte ascenderat, sed adversis ventis, undisque jactatus, & vix naufragio superstes in littus ejectus est albente vix cœlo. Jam fugam fama fulgaverat, aderântque à Rege, qui ejus suppellectilem fisco addicerent, sed domi repertum ad Regium tribunal Northantoniam postulant causam dicturum.

V. Aduit, & palatium unâ cum alijs ingresso fores à tergo

G 3

clausæ,

(a) Alex. epist. lib. i. epist. 39. & 40. (b) Lib. i. epist. 42.

clausæ, ne copia discedendi esset: ibi multis accusationibus pulsatus est. Prima fuit: Archiepiscopum à Rege citatum non adfuisse; respondit: Procuratorem à se missum, qui suo nomine causam ageret, Regis haud interesseratum, ipse, aut alius suo nomine compareret. Reiecta excusatio, omniumque Procerum, Episcoporumque voto ejus bona mobilia fisco adjecta. Quod cum audisset: *Quale sit, inquit, hoc iudicium, me etiam tacente secula post futura haud tacebunt; nova quippe iudicia: forma hæc est fortè secundum Canones Clarendunæ vulgatos: à seculo non est auditum, quemquam Cantuariensem Archiepiscopum in curia Regum Anglorum pro qualicumque causa iudicatum esse, quia ipse Regum omnium, qui in Regno sunt, spiritualis Pater est; nova quoque hæc forma est, & ordo iudiciorum novus, ut Archipræsul à suis suffraganeis, aut Pater à filiis iudicetur.* (a) Successit aliud accusationis caput, Rege libras argenti quingentas repetente, quas se illi mutuas dedisse ajebat. Respondit sanctus, donatas esse; sed damnatus est, Rege ipso accusante, & qui jus dicebant, aut metu, aut æmulatione corruptis, & cum reum Episcopi desererent, quinque ex amicis caverunt, singuli centum libras polliciti. Tandem peculatus accusatur, jubeturque tot fructuum, proventuumque, quos cum Cancellarium ageret, vacantibus Episcopatibus, & Abbatibus quàm plurimis recepisset, rationem reddere. Ingens ea summa erat, ducentarum videlicet triginta marcarum millia, quæ nostratis monetæ circiter vicies, & trecenta millia Philippeorum reddunt, si videlicet ex calculo Du Fresne singulis marcis Anglicanis duas libras Sterlingorum assignes, & singulis libris quinque Philippeos; ubi simul advertis, quantum ex Regalijs Ecclesiasticis pecuniæ conflaretur. Cæterum sanctum Archiepiscopum nihil Regi debuisse, ipse Rex palàm confessus est, ut habetur *lib. 3. epist. 55. circa finem.* Hujus ergo criminis conventus respondit: se innocentiam quidem suam certum esse; nec Regem latere, quantam integritate Regis thesauris præfuisset: consilio tamen spatium rogare, quod cum præsentibus Episcopis promptum esset. Singulorum ergo vota, & consilium rogat: aderant verò Londoniensis, Wintoniensis, Cicestrensis, Lincolnensis, Exoniensis, & Wigorniensis Episcopi, Variæ, discordesque sententiæ, ut singulis affectus erant;

(a) Heribert. in V. quadrip. cap. 25.

erant; nam aut metu, aut æmulatione agebantur, paucis Archiepiscopi, & legum cura. Londoniensis abire illum Archiepiscopatu jubebat, sic Regem pacatum iri, & tempestatem omnibus impendentem extemplo cessaturam; palam erat, Londoniensis consilium eò vergere, ut spem, ambitumque succedendi alieno metu celaret; nec sanctus dissimulavit, ejus tamen sententiæ Lincolnensis accessit. Cicestrensis cedendum tempori dicebat, & Regi aliquid dandum. Eadem Exoniensis sententia. Wigorniensis animi pendebat, hærebátque, Dei Regisque offendendi metu. Solus Wintoniensis Regijs postulatis cedendum esse negabat: *Cantuariensem Archiepiscopum Regni Primatem esse, in ejus exemplum totius Angliæ, & præsertim Episcoporum oculos desigi, quidquid is ageret, pro Lege reliquis fore; si animum secleretur, libertatem Ecclesiarum conclamata esse, nec amplius quid Canones statuam, Patrumque exempla, sed quid Regibus libeat, observatum iri. Ergo confuso rerum ordine Ecclesiam servitutam, aulâ dominante.* Sententijs dictis, & Episcopis silentio defixis, Archiepiscopus in proximam diem inducias à Rege petijt, obtinuitque, ita discessum. Palatio egredientem nemo ex aulicis, quos magno numero alebat, comitatus est; Regis enim metu, & meliorum desperatione, & ne Domini casu premerentur, dilapsi erant. Sanctus ergo fortunæ suæ insultans, pauperum greges undique colligi, epulâque parari jubet, & reliquum diei hilariter agitari; tanta illinimirum inter adversa animi securitas, & fortunæ contemptus. Sequenti die viscerum dolore vehementer conflictatus est, iterumque inducias in crastinum petijt. Nox inter vigiliis, & precibus ducta; ubi illuxit, Pontificijs vestibus, & pallio præter morem amictus Sacris ad aram operatus est, Missamque, quæ S. Stephano Protomartyri dicata est, legit, cujus initium: *Etenim federunt Principes, & adversum me loquebantur.* Ferunt consilio Monachi cujusdam id factum, cum videret Sanctum ab Aula adhuc recentem mortis metu percelli. Sacris perfunctus, pallio, infulâque depositis, reliqua Pontificis insignia, vestesque retinens ad Palatium pergit; ferunt sacram Eucharistiam secum detulisse in sinum reconditam. Cum ad Aulam accederet, ubi Rex præstolabatur, crucem à Clerico prælatam in manus ipse accepit, & Herefordensi in obsequium accurrenti; *Sine, inquit, me ipsam deferre, sub cujus protectione*

tectione tutus maneo, & ejus viso vexillo non est mihi dubitandum, sub quo Principe militem. Rex ubi intellexit Archiepiscopum cruce armatum procedere, irradientibus Episcopis, Londoniensi præsertim, in cubile interius secessit. Conclamatum interim in Archiepiscopum est, tanquam in perjurum, & perduellem, & qui thalamum Regium insultantis modo perripisset. Episcopi ad Regem vocati, Cantuariensi foris relicto: multum temporis consultando tractum, & sententiæ tam ferociter dictæ, ut soluto jam Concilio Eboracensis foras progressus: *Recedamus hinc*, inquit, *ne infortunio, quod Archiepiscopo instat, oculos funestemus.* Cui Robertus Magister: *Imò inquit, perstabo, rei que eventum operiar, & unius crudelitatis, & alterius constantiæ testis futurus; neque enim feliciori exitu mortalitatem explebit, quam si pro Deo, justitiæque sanguinem fundat.* Paulò post Exoniensis ad pedes Sancti provolutus, & verba singultibus miscens: *Miserere*, inquit, *tui, nostrique: omnes enim odio capitis tui hodie perimus.* Cui Sanctus: *Fuge hinc, quia non sapi, quæ Dei sunt.* Tandem Comes Lincestræ à Regio cubili procedens, plerisque Optimatum comitantibus: *Mandat tibi Rex*, inquit, *ut venias redditurus rationem super objectis, sicut heri promissisti te facturum, alioquin audi judicium tuum.* Quem interpellans Sanctus: *Imò: inquit, Fili Comes, audi tu prius judicium: non te latet fili, quam familiaris, & fidelis secundum statum hujus mundi Domino fuerim; & idè placuit ei, ut in Archiepiscopum promoverer, quamvis Deo teste invitus: nota enim mihi fuit infirmitas mea, & magis pro ejus, quam Dei amore acquievi, quod hodie satis palam est, dum Deus, & se mihi subtrahit, & Regem: veruntamen in mea promotione dum Electio fieret, præfente Henrico filio, & Regni herede, cui & hoc ipsum mandatum fuit, quæsitum est, qualem me redderent Cantuariensi Ecclesiæ? Et responsum est, liberum, & absolutum ab omni nexu Curiali. Si ergo liber, & absolutus; neque teneor, neque volo super his respondere. Ad hæc fili Comes id attende, quanto dignior est anima, quam corpus, tanto magis Deo, & mihi teneris obedire, quam terreno Regi: nec lex, nec ratio permittit, ut filij Patrem judicent, aut condemnent; unde Regis, tuum, & aliorum declino judicium, sub Deo solo à Domino Papa judicandus, cujus præsentiam coram vobis omnibus appello. (a) Et vos fratres, & Coepiscopi mei, quia magis homini, quam Deo obeditis, ad Domini Papa audientiam, & judicium vos voco, Catholicæ Ecclesiæ, & Sedis Apostolicæ auctoritate munitus hinc recedo. Hæc sanctus*

(a) Alan. in V. cap. 33. lib. 1.

sanctus vultu, gestuque modestè intrepido, & libertatem spirante. Equum postea conscendit, abiitque, lævâ frænum Crucemq; tenens, dexterâ populo benedicens; ingens enim turba. Cleri præsertim, pauperumq; accurrerat, quæ velutè triumpho redeuntem excepere, excrevitque gaudium priori luctu, quòd sublatum crederent. Omnes convivio excepti. Sub prandium exilium Liberij, & monitum ex Evangelio lectum: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.*

VI. Ex hoc tempore consilium cœpit excedendi Angliâ, rogavitque Regem. Et planè appellato semel Pontifice Romam eundum erat, urgebantq; fugam infidiæ in ejus vitam paratæ. (a) Aliquamdiu, ut insequentes falleret, Angliam alieno habitu, occultusque pererravit: tandem exeunte nocte mari se committit, applicatque haud procul Gravelingâ. Fugam beati Antistitis sævissima à Rege edicta etiam in Clericos comitata sunt, quibus exilia, plagæ, confiscationes indictæ, si parere illi pergerent, aut litteras deferrent, tantâ poenarum sævitiâ, & sacri Ordinis contemptu, ut vel inde appareat, quàm foedè indignèque Ecclesiasticos habuerit, quantòque jure non posset sanctus Archiepiscopus ferre, jura Ecclesiarum tam impudenter calcari. Lege ea edicta, erubesces. (b) Portus etiam custodiri, ne quæ litteræ in Regnum penetrarent. Ipse quamvis terrâ, marique varijs periculis jaçtatus (nam hærebant à tergo Regis ad Pontificem Nuntij, ac per insidias eundum erat, Belgis ex Anglia præmonitis) & iter inter pluvias, hyemisque pedibus metiretur, labore hætenus infueto, Alexandrum Pontificem exilium suum causâque litteris docuit; earum hæc summa. Persecutiones, quas in Angliâ à Rege ejusque Ministris gravissimas pateretur, causas Regno excedendi fuisse; eas verò non aliunde in se concitatas, quàm quòd jura, & libertates Ecclesiarum profligari nec æquis oculis videre, nec adulantium more pati amplius posset; hanc totam delicti summam esse, cæcum, mutumque non fuisse, Ecclesiâ pereunte: avaritiam Principis in Ecclesiæ facultates grassari: Clericos sæcularium tribunalibus sisti: nec pecuniâ tantum, exilijs etiam, ac membris

H
puniri:

(a) De fuga Div. Thomæ V. Apolog. Saresberienf. epist. 48. lib. 2. (b) V. lib. 2. epist. 14. 15. & 23.

puniri: se ut in Palatio causam diceret, vocatum esse, eosdem & hostes, iudices, & testes sedisse: & ne illos sceleris puderet, iustum se non tantum sententiam ferre, sed etiam probare; quod cum noller, hoc ipso damnatum esse: quid jubetis, *inquirebam*; spoliari, exulari, mori? volo optoque: ut flagitio vestro subscribam? non possum: sufficiat vobis dignitatem mihi meam, imò & vitam ademisse; innocentiam relinquite: invadite, & cædite, etiã perimite, vocis tantum libertatem concedite: hoc finite ut dicam, vos impios esse, & Christiani nominis, quod in sacerdote, & Antistite persequimini, extorres: aut si loqui non licet, lacrymis saltem libertatem date; sacrilegia prædãque vestras silebo, sed tamen deplorabo; quid minus ego petere, aut vos Archiepiscopo vestro dare potestis, quàm ut quod dicere non audet, audeat gemere? Hoc ergo flagitium meum, & causa persecutionis est, dixisse, rogasse, genuisse: hoc perjurium, & perduellionem vocant. Sed istis ignosci potest, ignorantia aut obsequio peccantibus; quid de Episcopis dicam, quorum ego causam, & libertatem meis periculis tuebar? Illi aulam & favores, & quod dictu fœdissimum est, æquitati metum præhabuere; sententias in me dixerunt, imò in seipfos; nec enim mea tantum, sed omnium Ecclesiarum est libertas, cui laboro: & ut timori honestatem prætexant, audent Evangelio se tueri, quod turpissimè produnt; dicunt enim danda esse Cæsari, quæ sunt Cæsaris: Regem juventã, imperio, victorijs ferocem provocandum non fuisse: notantque ingratitude, Regi tot beneficijs in me largo ausum obniti. Quibus ego respondi: alias esse Cæsaris, alias Tyranni partes: Cæsaris esse Ecclesias, legesque tueri, & Sacerdotes, quorum precibus, cultuque Imperia floreat, venerari; quos, qui exilijs, prædis, servitute infestat, Cæsaris an Tyranni nomen mereatur, ipsi sententiam ferant; non ergo me Cæsari, sed hosti obluatatum esse, nec hostem fore, nisi eum talem ipsi fecissent: si enim primis conatibus obstitissent, & quàm ille ab æquitate Regumque exemplis abluderet, ostendere auri essent, jam dudum alijs eum moribus fore, naturã quippe docili, & rationi, cum æstus quieverit, obsequente; nunc verò non, ut dicunt, juventã & victorijs, sed turpi eorum adulatione, qui monere debebant, ferocem, indomitum esse: nec tam morbo, quàm

meden-

medentium culpâ corruptum, veneno in plagas profuso. Falli, qui credant me, aut immemorem beneficiorum esse, aut amorem, & reverentiam exuisse Principi debitam: imò ingratus & hostis essem, si quod illi faciunt, alluderem pereunti, nec revocarem in præcipitio pendentem: silerem ergo, & facem ferrumque possiderem perire volenti? Hoc non possum. Vivat Henricus Princeps, audiâtque saniora monentem, si fieri potest; si non potest, pereat saltem me innocente, & ad funus plorante. Hæc Episcopis meis ingerebam, à quibus cum non audirer, nec flagitium jam cœptum abrumperent, quid aliud supererat, quàm ut Romam, Christi que Vicarium appellarem? Appellavi, & hanc ultimam naufragij tabulam amplexus sum: nec possunt ægris animis id accipere, aut vitio mihi vertere: si enim innocens sum, cur damnant? si Reus, cur judicem formidant? (a)

Hæc Archiepiscopus Alexandro Papæ, qui, datis ad eundem litteris, (b) acta, & sententias in illum dictas rescidit. Legati interim Angli Compendium ad Regem Christianissimum venere, porrectoque libello criminationibus pleno, multa ex suo addidere, quibus innocentiam Cantuariensis onerabant: initium libelli erat: *Thomas quondam Archiepiscopus.* (c) Erroganti instantique Regi, quis ergo Thomam Archiepiscopatu exuisset? cum ambigüe responderent, in hanc vocem erupit Christianissimo Rege, & immortalitate dignam: *Planè sicut Rex Anglorum, ita & ego Rex sum; veruntamen minimum de Clericis meis deponere ego non valerem.* Paulò post Legati ab Archiepiscopo secuti sunt; sic enim imperaverat, ut Regios unius tantum diei intervallo, & inobservati sequerentur, quod & ab illis tantâ simulatione factum, ut & laterent, & omnia ad Archiepiscopum referrent. Cum ergo causam Domini perorassent, adeò Regem flexere, ut suspirijs, gemituque dolorem testaretur, & Regnum suum Sancto offerret, adjecitque: *Hoc expressimo more, exemplisque Regum Galliarum esse, ut exules, & præsertim Ecclesiastica persona, in Regno suo à persecutorum injurijs defendantur.* (d)

VII. Senonis Alexander Papa Henrici Legatos accepit: magno hi apparatu incedebant, multoque auro, quo aulam expugnarent,

H 2

gnarent,

(a) Vid. Roger. in Annal. Anglor. ad ann. 1165. (b) Lib. 1. Epist. 49. in Cod. Var. (c) Heribert. in V. lib. 2. cap. 7. (d) Id. ibid.

gnarent, instructi, aded, ut Saresberienſis in quadam ad Sanctum epiſtola malè ejus cauſæ ominetur, timeatque innocentiam donis ceſſuram: ejus verba ſunt: *Contra vos faciunt multa, pauca pro vobis; venient enim magni viri, divites in proſiſſione auri, quod nunquam Roma contempſit, eruntque non modo ſua, ſed etiam Domini Regis (quem in Curia nemo audebit offendere) auctoritate freti, &c.* (a) Et verò jam inter Purpuratos certamen erat, multis intempſtivæ ſeveritatis Sanctum damnantibus. Auditi ſunt in publico Senatu. Primus Londonienſis Sancto perpetuus æmulus, eum pertinacem, inquietum, ſuis conſilijs præſidentem, aliorum contempſorem dicebat: & cùm in fugam declamaret, auſus eſt illam ex Proverbijſ ſententiam uſurpare: *Impius fugit nemine perſequente.* Tum Pontifex petulantia offenſus: *Parce, inquit, frater.* Et Londonienſis: *Domine parcam ei.* Cui Pontifex vultu indignationis, & majeſtatis pleno: *Non dico, frater, quòd ei parcas, ſed tibi.* Quà voce aded percuſus eſt, ut obmutefceret ſtupido ſimilis. Excepit Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, & ipſe aut ignorantia, aut Dei voluntate Sanctum vindicantis ludibrium meritus; cùm enim ei inſultaret inter alia: *Id parùm attendit Dominus Cantuarienſis, relicto maturiori conſilio ſe ſolum conſuluit, & ſic ſibi, & ſuis, & Regi, & Regno, Populo & Clero graviores labores procrearet, quod circa virum tanta auctoritatis non decuit, non oportuit, nec aliquando oportuebat, inſuper ſuos, ſi ſaperent, non oportuebat ſibi in talibus patrocinari.* Omnes in riſum ſoluti errore toties in grammaticam repetito, tantòque magis, quòd eloquentiam ambiret, ſibi que blandiretur; exclamavitque unus: *Malè tandem veniſti ad portum.* Ille rubore ac ludibrio confuſus, orationem abruptit, tacuitque. Eadem Eboracenſis, & Exoniienſis repetebant. Sed omnium modeſtiſſimè, parique elegantiâ (b) Comes Arundeliuſ peroravit, ut mirum ſit, plus iſti in Archiepiſcopum reverentiæ, quàm Epiſcopis fuiſſe. Summa petitionis erat: mitteretur à Summo Pontifice in Angliam Legatuſ, qui appellatione remotâ cauſam Archiepiſcopum inter, Regemque finiret; addebantur precibus minæ intentato ſchiſmate Pontifici terrendo. Et verò diu hic hæſerat animi, conſilijque dubiuſ; magna erant Henrici in Alexandrum, & recentia ſtudia, nec minor ab eo metuſ, ſi deficeret, quippe potentiâ, ac annis florente; hunc ergo

(a) V. lib. I. epiſt. 24. (b) Vid. Vit. lib. 2. cap. 9.

ergo tam alieno tempore, & adhuc supplicem offendi, plenum periculi erat, præsertim non paucis Purpuratorum, & plerisque in Anglia Episcopis Regem tuentibus, quod ne metu facere viderentur, tituli, & colores quærebantur fucandis mendacijs. Ex aduerso quantum criminis erat, innocentem, profugum, & aras amplexantem repellere, ac Angliæ reddi, insidijs inimicorum certæque morti expositum? hæc præmia esse pro Ecclesijs pugnanti? quos animos Regem sumpturum, si gratia sceleri præstetur, reum simul victoremque? nullam amplius fidem Romano Pontifici fore, si eum, quem tot titulis fovere debebat, sinu excuteret, hostique proderet? nec enim aliud esse in Angliam, Insulam mari clausam mittere causam dicturum, quàm carceri, aut catenis innectere. Flexit in hanc partem animum Pontifex, Legatisque respondit, Archiepiscopo absente decerni nihil posse: præstolandum ejus adventum, nec diu abfuturum. Instabant tamen, urgebantque, Pontifice immoto; ergo discessum maturant, ne salutato quidem Alexandro. Interea Senonas Archiepiscopus pervenerat, humanissimè à Rege acceptus; nam & servos illi, & sumptus ex Regio ærario, & suppellectilem tantæ dignitati parem adjecit. Sic ad Alexandrum pervenit. Primi in aula congressus haud grati cecidere, aversis videlicet Cardinalium animis, malèque imbutis; eum siquidem tempestatis in Anglia auctorem credebant, nimiam in Regem severitate. Alexander benignè accepit, audivitque causas exilij, fugam, naufragia, itinera pedibus acta, pericula, insidias, extremamque paupertatem, tantoque graviolem, quòd insuetam; quæ & dicenti lacrymas, & audienti expressere. Proximâ die in Senatum admittus est, iussusque Patribus, qui frequentes aderant, causas itineris, & calamitatum exponere.

Assidebat Alexandro proximus, parabatque surgere causam dicturus, sed prohibente Pontifice resedit, cæpitque summo omnium silentio & attentione dicere: quantâ apud Regem gratiâ floruerit, cum Cancellarium adhuc ageret: quantâ cum Archiepiscopatum iniisset: sibi intimas curas, sibi arcana Regni concredita: imò quo nihil charius, majorisque pretij, etiam Principis filium suæ fidei commissum: potentiam opesque gratiæ pares: nec finem felicitati futurum, si hanc, quàm conscientiam maluisset: potuisse

perennari fortunam obsequio Principis, & exilio virtutis; nec se earum artium ignarum, expertemque, quibus Principem parare, & obstringere posset: & fortè, cum aulicum ageret, plus illis indulgisse, quàm modò vellet, aut excusari posset. Ubi Infulas induit, sacràmque Dignitatem inijsset, alias animo cogitationes, alias curas successisse: observasse se Principem excelsà quidem, & proclivi in pietatem indole, sed immoderatà, & alieni appetente, nec throno, aulàque contentum, nisi aris æquè imperaret: jam sponte suà ardenti eos facem subdidisse, qui gratiam à juvene per flagitia quærent, meritis inaccessam: se recenti adhuc malo rogasse, monuisse exemplis, legibus certasse: hinc primas ærumnarum fibras, quibus jam premeretur: molestum se primum, dein fastidio habitum, ac tandem odio: procul arcanis esse: rarò in aulam peti: alios in gratiam, curasque Regni admitti, tantò chariores, quòd Principi grata suaderent, nullo justì, injustique discrimine: & hæc ferri potuisse, cum necdum in extrema prorumperent. At verò, ubi expilari Ecclesias vidit, Sacerdotia confundi, profanis tribunalibus Clericos sisti, nec pecunià tantum multari, sed cædi etiam, proscribique, & limites omnes, qui palatia ab aris distinguerent, nullà Canonum, nullà legum reverentiã moveri, utque licentiùs, minorique verecundiã peccaretur, honestum consuetudinis titulum flagitijs imponi.

Hic enim verò simulationem se abrupisse, & cum bellum aut Deo, aut Regi indici oporteret, hunc se hostem, quàm illum maluisse: hinc Regis in se odia, hinc Aulæ Regi blandientis, & quod dici sine gemitu, & pudore non possit, hinc Episcoporum aversos à se animos, adeò plus Aula eis, quàm Ecclesiæ cordi erant. Jussisse Regem, ut ijs flagitijs, quæ consuetudines appellabantur, subscriberet: moratum se esse, temporis ac meliorum fiduciã: & tandem apertè negasse? tunc Regis iram & palàm exaruisse, tunc amicorum fugam vicinam tempestatem formidantium: insidias sibi paratas, mortem conditam, & ejus exequendæ modos viasque perquisitas; quam cum eminus, clarisque indicijs observasset, Regno tandem cessisse: non hoc metui, non rumoribus, ut æmulii jaçtabant, sed necessitati, imò & amori in Regem datum, quem ab infamia parricidij liberabat, exilio sponte suscepto. Quæ verò
in

in exilio, à naufragijs, ab inopia, ab hostibus toto itinere sparsis, ab hyeme, inediâque pertulerit, malle ab alijs intelligi; nec enim se Pontificem appellâsse, ut ærumnas suas, sed innocentiam probaret. Illud tantùm rogare, ne crederent nullas, aut leves ob causas tantam fortunæ mutationem à se patienter susceptam, imò expetitam: imprudentem, imò fatuum esse, qui summam felicitatem ærumnis, & exilijs mutet, aut nullâ causâ, aut malis impari: nec se palatio nuper egressum: delitijs, gloriæque, ac Principum gratijs assuetum ex ijs esse, quibus gratis miseriâ placeant, nullôque pretio: Ecclesijs, libertati, ac Sacerdotum bono se miserum esse, quæ si aliorum exemplo Regiæ voluntati prodat, cedâtque; paratas sibi opes, dignitates, Principis gratiam, fortunamque pristinâ florentiorem: hæc omnia parvo constare, obsequio videlicet, & uno calami tractu; idem fore, subscribendi, & florendi momentum: arbitrio suo stare, miser esse an felix velit, Ecclesijs tamen aulæ, prædæque relictis; & quantum hoc mali, si aliorum sententiâ, preces, & exempla spectentur? sed averteret Deus hanc mentem, non Episcopi hæc vota, sed latronis esse. Vitam se cupere, si honestis conditionibus possit; si non possit, honestiùs moriturum, futuro posteris exemplo, quid Episcopos deceat.

Hæc Archiepiscopus dicebat flagrante vultu, & Martyrem ferente, gestu intrepido, ac libertatem spirante, & quem Reges timerent juxtâ amarèntque: jam Patres commiseratione tangi tam indigna, & invictè patientis: sed penitus evicti sunt, cum tabulas, quæ consuetudines Regias continebant, sinu expromens, ostentansque indignanti similis, dolentique, adjecit: *En, Patres, servitutis vestre fatale decretum: hic compedes, hic catena, & flagella sunt, & quicquid mancipijs debetur: subite jugum, & cervices inscèntie, libertate proscriptâ: spoliari vos, cadisque, & profanis tribunalibus adsterni Lex Anglicana jubet: nec vocibus licentia, nec lacrymis est: ferro, ignique vel gemitus punitur: hujus ego delicti reus, & compertus sum: huic exilium meum, & naufragia, & rapinas debeo, crudelitate adhuc parcâ, & solum præudente: mox sanguis, & secures micabunt; vos interim sententiam edicite: licuit Episcopo tacere tam indigna, tam atrocía videnti? Ultimas has voces inter lacrymas dixit, nec ullus ferè in eo confessu fuit, qui fletu temperaret, (a) præsertim*

(a) Alaa. l. 2. c. II. Quibus perlectis moti sunt omnes usque ad lacrymas, &c.

fertim ubi lectæ consuetudines; tunc enim ab omnibus conclamatum, & constantiæ Archiepiscopi etiam ab ijs applausum, qui maximè damnaverant. Ipse Alexander primò excandescere, ac nimiam Archiepiscopi conniventiam accusare, quòd suo assensu eas consuetudines iuvisset, Ecclesijs fœdissimâ servitute oppressis, postea placari, summisque laudibus ejusdem constantiam efferre, qui solus in acie perstaret, & tanto rerum omnium, ac vitæ contemptu Regios moraretur. Sic eâ die discessum, nec ampliùs dubitatum, non Archiepiscopi tantum, sed totius Ecclesiæ causam agi, nec ab illo severitate, ut quidam putaverant, sed indulgentiâ peccatum. Sequenti die revocati in Senatum Patres, ac thalamo interiore accepti. Ingressus Cantuariensis dejecto vultu, lacrymisque perfuso, se malorum omnium, quæ Angliam turbabant, auctorem profiteri; quippe tantæ Dignitati, & curis eam comitantibus se imparem esse, & aulæ potius, cui assueverat, quàm Ecclesijs natum: nec se id ignorasse, cum caput Infulis submitteret: repulisse eas quidem, sed tandem acceptasse urgente Rege; quòd Regem ergo Deo prætulisset, utrumque jam aversum expetiri; placandum ergo dimissâ Dignitate, quam sustinere non posset: hoc dudum sibi animo sedisse, distulisse tamen, ne in profanas manus tiaram deponeret: nunc tempus, & locum esse destinata exequendi. Tum annulum digito extractum Alexandro porrigens: *accipe*, inquit, *insignia funeste Dignitatis; reddo, à quo accepi: & olim exuissim, nisi illi expeterent, quos indignos credebam. In tuas manus depono; tuum erit Cantuariensi Ecclesiæ sponsum alium deligere me digniorem, & utinam feliciorem.* Hæc Archiepiscopus pari modestiâ, & fortunæ contemptu: repetitæ ab omnibus lacrymæ. Secedere jussu cœptum consultari, quid agi oporteret. Non deerant, qui placandi Regis obtentu alium Ecclesiæ Cantuariensi destinarent, cædendam esse hanc victimam publicæ quieti, & unius jacturâ redimendum commune naufragium: nec alias Infulas defore. Plerique nec decorum id esse, nec honestum dicebant, omniùmque tandem eadem sententia fuit, *Pharisæis*, ut inquit Alanus, *exceptis.* (a)

VIII. Revocatum ergo Pontifex Dignitati restituit, indiditque annulum, adjecit spem meliorum, & interim Pontiniacensi Abbati

(a) Alanus in V. l. 2. c. 12. Placuit omnibus sententia, præterquam Pharisæis, &c.

Abbati commendavit, qui tunc aderat. Ita Sanctus aulam Monasterio commutavit, & ne quid ab alijs differret, Monachum induit, recepto à Pontifice ex rudi lana amictu, quem ipse benedixerat, addiditque ijs, qui deferebant: *Dicite Domino Cantuariensi, quod habitum ei misimus, qualem habuimus, non qualem vellemus.* Adiecit Sanctus à collo ad poplites vestem cilicinam, tum flagella, & inediam, ac lectionem Scripturarum, tanto studio & oblectatione ductam, ut sacros codices vix manu dimitteret. Secuta gravis infirmitas ærumnis, & afflictatione provocata, corpore ad has pœnas adhuc rudi, nec satis exercito; sed hoc Martyrij tyrocinium erat, affluébantque cœlestes delitiæ, tantâ animi quiete gaudióq;, ut corpus perfunderent, crederesque exilij oblitum inter voluptates rosâque versari, præsertim valetudine confirmatâ. Sed brevis hæc quies fuit, quam tristissimi ex Anglia Nuntij turbârunt. Furebat Henricus Rex, & sævissimis edictis in Alexandrum Pontificem, & D. Thomam agebat: prohibitæ ad utrûmque Appellationes, & litteræ: custodita maria portusque, ne aliqua ab ipsis Angliam penetrarent: & qui illis faverent, bonis omnibus multati, nullo inter sacras, profanasque Personas discrimine: (a) Denarius S. Petri interceptus, & Regio Fisco additus: omnes quóque proventus Archiepiscopi ærario illati: & quotquot illum aut cognatione, aut amicitia contingebant, Angliâ expulsi, nullo conditionis, sexûs, ætatisque discrimine. Unde Sancto perpetuum dolendi argumentum, lacrymas suorum & exilia quotidie spectantî. Amicis eos commendabat, præsertim Siciliae Reginae, cujus charitate plerique adjuti, ut etiam Syracusarum Archiepiscopi, quibus litteris gratias egit. Pontiniaci biennium degit, ubi & Legati Apostolici Dignitate per totam Angliam auctus est, excepto Eboracensi Episcopatu; quam & tam erecto impavidóque animo exercuit litteris in Angliam ad Episcopos, ipsûmque Regem datis, penis que etiam adjectis in contumaces, ut non exulem illum, sed adhuc florentem crederes, & præpotentem. Pontiniaco litteris

I ab

(a) Denarius S. Petri erat nummus argenteus ex singulis domibus totâ Angliâ pendi solitus: sublatus est ab Henrico VIII. secuto mox schismate, & hæresi. V. Glossar. du Fresne. De hoc Denario S. Petri non tantum ab Anglia, sed etiam Gallia, Britannia minori, Polonia, & Hibernia dari solito V. Spond. ad ann. 740. 782. 869. 1045. 1159.

ab Henrico pulsus est, Ordini Cisterciensi extrema minante; quæ cum Sanctus intellexisset, Senonas migravit, Ludovico Rege totum Regnum, ubi hospitaretur, offerente. Senonis magno honore cultus, Regijsque impensis sustentatus est. Henricus interim cum Alexandri Pontificis in Archiepiscopum studia intellexisset, vindictæ præceps Friderico Imperatori per Legatos se adjungit, jubetque Alexandrum toto Regno ejurari: id enim Wilhelmus Saresberiensis in vita testatur, (a) quamvis Henricus, alijque negaverint, id voluntate, multoque minus imperio Regis à Legatis factum. (b) Alexander interea pacem inter Archiepiscopum, Regemque moliri; mutuis enim dissidijs non Archiepiscopus tantum, sed Ecclesia periclitabatur: missi in Angliam propterea duo Legati, Wilhelmus, & Otto Cardinales, qui litem honestis conditionibus finirent; sed id novum dissidijs fomentum fuit. Credebat Archiepiscopus Legatos à Pontifice missos, qui jus dicerent, non qui componerent, & ad æquas condiciones Regis animum inducerent: præsertim Wilhelmum recusabat, quippe auro corruptum, Archiepiscopo æmulum, Regis gratiæ obsequioque unice adstrictum, & mille alijs titulis gravem; unde in Alexandrum Papam non solum à Divo Thoma amarissimis querelis, sed etiam à Rege Galliæ, alijsque declamatum, quod illi judicandi potestatem fecisset, qui hostis esset, qui pretio conductus, qui que insolenter se jactaret, certus non illi causam adjudicare, qui innocentior, sed qui potentior esset. Et quamvis Alexander Wilhelmo Ottonem adjunxisset æqui amantem; par tamen non erat, altero potentiâ, favoribus, clientelis vincente: ut tandem Legatos revocari oportuerit irritâ Legatione, imò noxiâ. Sanctus interea exulem oblitus, Archiepiscopi, Legatique Apostolici partes egregiè implebat, multis, quod bona Ecclesiastica occuparent, nec moniti absterent, anathemate percussis; inter quos Episcopus Londoniensis, alijque gratiâ apud Regem præcipui: hinc oleum flammæ additum; sed Sanctus innatâ libertate ferebatur, quam Galliæ Regis protectio etiam augebat. Scripserat is Romano Pontifici rogabatque, ne suâ Auctoritate sententias Archiepiscopi solveret, adjunxitque per Legatos: *Si quis Archiepiscopum, vel suos tanget, is pupillam*

(a) Vita S. Thomæ lib. 2. cap. 20. (b) V. Vitam lib. 2. epist. 47. & l. 1. epist. 102.

oculi mei tanget. (a) Nec intra calamum, & nuntios stetit, operi accinctus est tentatâ inter offensos pace. Enimverò jam paraverat Archiepiscopus in Regem Censuras, sed ut fulmen tam excelso capiti, sereno non turbato cœlo incideret, nec quidquam cœlesti huic igni prophanum misceretur, triduum inter preces, vigiliâsque sumplit, & inter aras D. Virginis Sueffionensis, Gregorij Magni, & B. Dransij pernoctavit; ut videas, quanto apparatu, delectûque vibrandæ sint diræ, præsertim in Regnantium capita, quorum morbi plerûmque remedijs invalescunt: & Deus fulmini jam cadenti moras opposuit, Regemque lecto affixit. Sanitati redditum Rex Galliæ ad colloquium invitavit, adfuitque Archiepiscopus, alijque utriûsque Regni Magnates ingenti numero; quippe fama præcurrerat, Archiepiscopum in potestate Regis fore; unde omnium expectatio Colossi hujus casum videre cupientium. Stetit tamen, ut eventus docuit, & aliorum spes elusit, aut etiam implevit; malebant enim ex aula non pauci jurgia durare in turbido piscaturi, timebantque, si in gratiam rediret, aut hujus potentiâ, quem adeò provocaverant, aut fuisset artibus, si proderentur, caluros, Omnes ergo inter spem metûmque eventus suspenderat.

IX. Ubi in Regis conspectum Archiepiscopus venit, ejus genibus provolutus est; (b) nam reverentiam libertati conjunxerat, ac vultu, ut Sancti solent, imperterrito juxtâ modestoque: *Adsum, inquit, O Rex, Sacerdotis, & exulis habitu: quod pedibus tuis affusum, quod supplicantem vides, exulem decuit; præteritorum memoriam nec ego retineo, & tu velim obliteres: si quid peractum à me est, quod Majestatis tuae animum movit, Sacerdoti, & Antistiti imputa, quem invitum fecisti: secui, at medentis animo. Jam verò causas, quæ Sacerdotium, Regnumque collidere, arbitrio, & voluntati tuæ committo; jube ut voles, obsequentem me habebis, fidumque, ut semper, salvo tantum honore Dei: hunc solum mei, tuique Dominum excipio.* Infremuit Henricus ad has ultimas voces; nam primas patienter audierat: nec probris, convitiisque temperavit, superbum pertinacem, ingratumque appellans. Tum ad Regem Galliæ conversus, illudi sibi ab Archiepiscopo querebatur; quippe obtentu Divini honoris omnia recusaturum, quæ ejus animo haud sederent: lufum hunc esse, non obsequium. Tum mitigato velut animo, & malaciæ.

I 2

(a) Lib. 1. epist. 139. (b) Herib. in V. lib. 2. cap. 25.

malaciæ reddito: *Multi, inquit, Regum Angliæ minori potentiâ, quàm ego fuere: multi etiam Cantuaria Archiepiscopi, majori sanctitate, quàm iste; id ergo peto, ut quod minimo Regum Angliæ illi præstiterunt, is mihi præstet, qui multis partibus inferior eis est.*

Æquissima videbatur postulatio, & Regi tanquam modestè, ac citra fastum petenti acclamatum est. Silebat Archiepiscopus neganti similis. Cui Galliæ Rex: *Domine Archiepiscope, vis major esse Sancti viris? aut major prudentiâ? quid dubitas? ecce pax præ foribus!* Sed Sanctus sententiæ jam semel, maturèque conceptæ inhærebat, nec aliter Regi pareri posse, quàm *satyo Dei honore*. Hinc omnium aversi ab illo animi, & in contumelias effusi; quippe ejus pertinaciam obfistere Rege jam parato, & æquissima postulante: ipse Ludovicus conscensis equis abitum festinavit, ne compellat quidem, salutatorque Archiepiscopo; ad eò indignabatur eum cœptis insistere, nec flecti in conditiones posse, ut quidem videbatur, justas, quas tamen eventus detexit, & ipse Ludovicus damnavit. Hic enim verò magnanimitas Sancti ad fastigium pervenit, enicuitque omni fortunæ, adversis que superior, & solo Deo nixa; nam prius amicis ut cùnque sustentabatur, præsertim Ludovico Rege: nunc verò omnia subducta, quæcùnque animum levare possent ærumnis gravem. Henricus irâ fervens, & vindictæ accinctus, Ludovicus contemni se ratus, ne quidem alloquium, aut conspectum admittebat, clauseratque ærarium: amici disfluxerant: Episcopi à Rege stabant, lacerabantque innocentem, nec alij magis flammam ventilabant: nulla contra egestatem subsidia, quæ animo verecundo, magnòque, & delitijs assueto tanto erat molestior: sed præsertim domesticorum squalor, & desperatio Sanctum agebant sui negligentem, aliorum anxium. Et ramen tot undis agitato, & ultima expectanti tanta securitas, & tranquillitas fuit, ut jocis fortunæ insultaret, & vultum modestâ hilaritate, ac risu solveret. Et verò qui animum partium studijs, & affectibus exemerant, nunquam magis, quàm in hoc fortunæ dissidio Sanctum admirati sunt; nam Senonas eunte itinera populi obsederant, certabantque videre, & digito ostentabant applaudentium more:

(a) *En, inquebant, Archiepiscopum illum, qui in besterno colloquio Deum propter*

(a) Herib. in V. lib. 2. cap. 26.

propter Reges negare noluit, nec Dei honorem subijcere. Ex Gallijs in Burgundiam cogitabat, sed Deus, cum minimè sperabatur, intercessit, subvenitque. Evocatur ad Ludovicum Regem Archiepiscopus, nec aliud expectabat, quàm leges, & tempus novi exilij. Ut in conspectum venère, sedentem reperiunt, attonito, aut meditati similem, vultuque dolorem testante, quod malo omni vertebatur: aliquamdiu perstitit, demissoque in terram capite nec tacendi finem, nec mærendi faciebat; cum subito lacrymis, & singultu obortis, profiliensque genua Archiepiscopi amplexu stringit, nec allevari se passus in hæc verba prorumpit: *Verè Domine mi Pater, tu solus vidisti, nos omnes cæci fuimus, qui contra Deum consilium tibi dedimus, inò ad nutum hominis honorem Dei remittentes. Pœniteo Pater, & graviter pœniteo; ignosce ergo, & ab hac culpa me miserum absolve; sed & Deo, & tibi me ipsam, & Regnum meum expono, & ab hac hora promitto, quòd tibi, vel tuis non deero.*

Hæc inter lacrymas, & singultus dicentem Archiepiscopus absolvit benedixitque, nec prius ille surrexit, pulcherrimo veritatis triumpho; tandem enim veritas erumpit, quidquid illi opponas, vincit cadendo. Ab hoc tempore Sanctus summâ veneratione in Gallijs, & Regiè habitus est. Nec ego magis Ludovicum sacro bello accinctum, & tot triumphis, ac palmis auctum admiror, quàm cum Sancti pedes tenebat. Cæterum quàm magnis rationibus Henrico assentiri Archiepiscopus noluerit, operæ pretium fuerit exponere, exemplo posteris profuturo.

Omne obsequij genus Sanctus pollicebatur, salvo tamen, exceptoque Dei honore: nec Regijs juribus hæc clausula obstabat, semper enim intelligebatur, etsi taceretur; nullum enim contra Dei honorem Regibus jus est; nam ut Regibus populi, ita Reges Deo subduntur; & tamen exprimi ea clausula tunc temporis debebat, Rege Ecclesias invadente: alioquin omnia Archiepiscopus cedere videretur, si post tanti temporis certamen Regi omnia postulanti, omnia permitteret. Quæ ergo Regi injuria, ea exprimi, quæ etiamsi tacerentur, observari oportebat? & præsertim eo tempore, quando silentium, unius victoriæ, alterius cladi adscribatur publico omnium damno? Accedebat Archiepiscopum, cum infulas induisset, fidelitatem Regi promississe, *Salvo honore Sacerdotals; quo*

ritu omnes jurabant Antistites, nullâ Regum querelâ: si ergo Sacerdotalis honor excipi poterat, quantò magis Divinus Rege inoffenso? Nec primus erat, qui pro Ecclesiastica libertate bellum Regibus intulerat; quis enim Ambrosij, Chrystostomi, Basilij agones, & pericula nescit? Et ne Angliâ, & Cantuariâ exeamus, quid Anselmus, quid Landfrancus non egit? Et quamvis non Regis solùm, sed omnium ferè Episcoporum, Magnatùmque votis dirisque pulsarentur, vicere tamen veritatis auspicijs, quæ Croci in morem, tunc maximè floret, cum calcatur. Quod si aliqui ante ipsum dissimularunt; aut alia correxerant à prioribus intacta, aut posteris aliqua reliquere, cum omnia non possent; alioquin nullius rei initium fuerit, si exempla semper expectes: & denique non omnia imitationem merentur, quæ à Sanctis patrata; alioquin & adulteria, & homicidia, & perjuria exemplis nituntur: nec Petrus laudari tunc meruit, cum timuit, negavitque, & timori perjurium addidit; sed cum Christum professus est, & secures sanguine imbuat, quem poterat silentio redimere; nec Ecclesia connivendo crevit, silendoque; sed clamando, ferendo, & veritatem in plateis, in foro, in templis, aulisque profitendo: nunquam adulatio & silentium Martyres fecit, nec caput Joannis à meretrice sublatum, quia tacuit, sed quia dixit; charus Aulæ dum flagitio pepercit: invisus, exosus, dum notavit, corripuitque; tum carceres illi, tum ferrum & secures paratæ, nec alio reus, quàm quòd blandiri noluisse. His artibus Ecclesia crevit, his aucta, his conservari debet. Quod si obtentu indulgentiæ, & pejorum metu omnia Regibus permittas, quæ aut cupiditas suggerit, aut adulantium artes, quid tandem intactum erit, & prædæ inexpositum? qui limites sacram, prophanamque auctoritatem distinguunt? quid Patrum statuta, quid Canones proderunt, tot vigilijs elaborati, tantâ curâ defensi, si regnantium arbitrio solvantur? Imperabit ergo Aula serviente Ecclesiâ, & exemplo nullis sæculis audito, illi leges præscribent, qui obsequi debebant: illi obsequentur, quorum munus est imperare. Ipsi Antistites, si toti ex aula pendent, non Ecclesijs, non animabus, quarum curam suscipere, sed palatij vacabunt, nec tam infulas virtute quærent, meritòque, quàm gratiâ, & favore: hinc thura adolebunt, hinc aras statuent, & quod olim

olim Patres suspirabant, in palatio Episcopi, non in Ecclesia fingentur, Sacrorum rudes, imò & pertæsi; quis enim nautam in sicco faciat, aut militem in gynæceo? corruptis verò Episcopis, & mundum, non Christum spirantibus, quem odorem in Ecclesia speres? illi fastum, luxum ac vanitatem rerum humanarum suis Ecclesijs proscribent, quæ animo retinent, & exemplis ostentant? quâ dein auctoritate, quo vultu Reges monebunt, & errantes reducent, qui omnia Regibus debent, nec aliam, quàm blandiendi adulandique artem in palatijs didicere? non est hoc Pastorem, sed Muficum agere, cantare non regere.

At, *inquiunt*, irritandi non sunt Principes, & aliquid connivendum, pejorum metu. Cæterum qui hæc dicunt, nec satis intelligunt, quæ sint boni Pastoris partes: nec tam Regibus consulunt, quàm propriæ timiditati commodisque, quæ si auferas, nulla ipsis de Regibus cura. Imperat Deus Sacerdoti: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.* Isti tacere volunt, nec tubâ, sed cytharis ludere. Denuntiat Deus Episcopo: (a) *Fili hominis, speculatorem dedi te Domui Israël; audiens ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium: Impie morte morieris, non fueris locutus, ipse impius in impietate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Si ergo ad Episcopum pertinet, Speculatorem esse, & excubias agere, hostem eminus visum denuntiare, ac buccinâ prodere; cur isti cæcum, mutumque volunt, & ad omnia Principum scelera conniventem? Miseram Civitatem tam otiosis, timidisque excubijs! qui ne buccinæ strepitu dormientes turbent, hosti interim produnt, perduntque indulgendo.

At *Principes irritandi non sunt.* Omnino, nisi irritari illos oporteat, alioquin perituros; tunc enim necessitas loquentem, & amor absolvit; nec, quod illi irascantur, momentis est culpa, sed indignantis. Et verò quis medicum excusat, ideò remedijs, ferròque abstinentem, quia gemet, dolebitque infirmus? an præstabat morientem, quàm gementem videre? quod in animarum Regumque Medicis tanto verius est, quorum morbi, & funera æterna sunt, & exemplis grassantur. Quanti Principes Theodosius, Arcadius, Valentinianus, alique, quorum imperia non uno tantum

(a) Ezechiel. 33.

tantum angulo continebantur, sed totam ferè Europam, magnamque Africæ Asiæque partem occupabant? nec tamen istorum potentia, iræque Ambrosium, Chrysostrum, Basilium morabantur, ut flagitia non liberè arguerent; & quamvis ægrè audirentur recente adhuc plagâ, ubi tamen sanati sunt, & Medicos laudârunt, & posteritas venerata est. Quis non crederet Ambrosij, & Justinæ conflictu casuram Italiam? stetit tamen, & vicit, proscriptâ hæresi, deletâ Imperatrice; placato Augusto, & triumphante Episcopo; hic fructus assertæ veritatis; nam si metu impendentium malorum, quæ Augusta minabatur, dissimulasset Ambrosius, & hæresi Italia patuisset, & ipse momentaneâ pace, ac Principum gratiâ, æterno apud posteros dedecore laborasset: eadem Chrysostrumi, & Anselmi fortuna fuit, quibus breve certamen, & exilium, sed æterna gloria assertæ libertatis. Falluntur ergo, qui Ecclesiæ pacem simulatione, astu, turpique conniventia quærendam putant; non his artibus Ecclesia crevit, ne his artibus servanda est, sed fortitudine, constantiâ, & adversorum patientiâ; quæ omnia cessant, si Principibus obsequi velis etiam iniqua imperantibus. Pax ancillæ cum Petro fuit, quando Christum negavit, velatâ perjurijs veritate: at ubi istum professus est, bellum cum Nerone habuit, aulamque irritavit, & vitam in cruce absolvit. Quis jam verò præ isto bello illam pacem elegerit? Ergo præferendum est bellum pro veritate, & justitia susceptum, turpi, ac inhonestæ paci, quæ tandem in servitute definit. Enimverò si Sacerdotes, quorum curæ libertas Ecclesiarum commissa est, vires sociarent, & veritatem Principibus edicerent, facilè audirentur, innatâ sacrorum reverentiâ; at verò cum ipsi Sacerdotes Principi blandiuntur, & quæsitis obsequijs gratiam mercantur, tacentque veritatem aut spe, aut metu corrupti: imò vera monentes in odium adducunt, id solum est, quod Principes obdurat, redditque inaccessos, imò securos, dum istorum autoritate, & consilij muniuntur: & planè Athanasio, & Chrysostrumo nullum majus certamen, & pernicietas, quàm ab Episcopis, fuit, qui aulas implebant; isti faces incendio, isti bello subdebant, spolijs prædisque intenti. Si verum ergo fateri volumus, tota ferè Principum culpa in Sacerdotes redit.

Hæ sunt

Hæ sunt ferè rationes, quas varijs in locis (a) Sanctus Archiepiscopus adducit, ut ostendat, se postulatis Henrici Regis in ultimo colloquio subscribere nequivisse, easque eventus probavit; nam tandem illum à sicarijs extinctum, & Henricus deslevit, fatalisque consuetudines ejuravit, quas Sanctus ferè non poterat: & omnium Angliæ Galliæque votis absolutus est; damnati verò, qui ei obstiterant. Deus ipse tot miraculis ad ejus tumbam patrat, & publicâ totius Ecclesiæ veneratione verum Pastorem fuisse ostendit, qui que animam suam posuerit pro ovibus suis; alios verò mercenarios, & venientis lupi umbrâ perterritos fugacisque. Illam verò rationem præcipuè Sanctus urgebat, videlicet: *Non simulatione, non ingenio regenda est Ecclesia, sed justitiâ, & veritate, qua se observantem liberat ab omni periculo.* Et delicta Regis tam multa, & magna erant, nullòque pudore admitta, ut nec excusari, nec ferri possent, nisi omnium offensione, & publicâ Ecclesiæ clade. Toto quinquennio Archiepiscopo exulante, bona Cantuariensis Ecclesiæ, exulùmque occupaverat: in Sancti amicos tantâ crudelitate sævitum, ut plurimi morte, alij omnes exilio punirentur: nulla venia ætati, aut etiam puerperis data, alij cunis, alij lectis in exilium ferebantur: Lincolnienfis, Herefordienfis, Eliensis Episcopatus Fisco adscripti: Landavenfis Ecclesia militibus prædæ data. Bangorensis decennio vacavit, & fructus Regi cessere: Clerici nullâ sacrorum reverentiâ carceribus additi, aut membris truncati: alijs oculi effossi, ad duellum acti, alij superstitionis ignis, & aquæ quæstionibus subiecti. Quæ omnia cum palàm essent, nec ea Rex corrigeret, solis pollicitis, & spe contentus, dissimulari ab Archiepiscopo non poterant, multò minus probari. Et tamen, quod vix posteritas credet, nec finem mirandi faciet, Episcopi omnes tam iniquis postulatis assensere; imò, ne errasse viderentur, patrocinati sunt.

X. Nihil interim Alexander omittebat, quo Regem emendaret; cum epistolis nihil proficeret, quartâ Legatione Henricum fatigavit: primâ Wilhelmus, & Otto Cardinales functi sunt, sed paulò post revocati, quòd nimiâ indulgentiâ in Regem uterentur, adeò ut is palàm jactaret: *Se Dominum Papam, & omnes Cardinales habere in bursa sua, seque consecutum esse privilegium Avi sui, qui erat Rex, Legatus Apo-*

(a) V. lib. 2. epist. 28. & epist. 30. & lib. 4. epist. 14. & lib. 2. epist. 46.

tus Apostolicus, Patriarcha, Imperator & omnia. (a) Wilhelmus præfer-
 tim palàm Regi favebat; hinc frequentes in Alexandrum quere-
 læ, cujus fama laborabat improbitate ministri: alij ergo in An-
 gliam missi primis revocatis; ij erant Gratianus E. R. Diaconus,
 Eugenij Pontificis Nepos, & Vivianus Archidiaconus Urbis Ve-
 teris, pietate & doctrinâ conspicui. Summa mandatorum erat:
Muneribus abstinerent imò etiam necessarijs sumptibus, nisi pace obtentâ: pax verò
aqua esset, Ecclesiæ, & Archiepiscopi juribus illibatis: dum compositio ageretur,
abstinerent interim censuris, omnique severitate, qua Regem abalienare, morari-
que possent. Idem observaret Archiepiscopus, conderetque ferrum, dum spes ali-
qua sanitatis affulgeret: pace verò ad diem S. Michaëlis non secutâ, liberum ei esset,
obstipatum ferire, & Regnum Interdicto subjicere. Hæc Legatis mandata,
 Rege interim omnia moliente, ut Sanctus Cantuariensi Ecclesiâ
 moveretur. Ludovico supplicavit, ut Regno eijceret; cui regie
 responsum est: *Si Anglo tanta cura esset suarum consuetudinum, quamvis Deo*
adversantium; multò magis Gallia consuetudines sibi cordi esse, qua miseris affli-
ctisq; & præsertim Sacerdotes justitiæ causâ proscriptos semper sinu receperat.
 Mediolanensibus marcarum tria millia promissa: Cremonensibus
 duo millia: Bononiensibus, & Parmensibus mille, si Alexandrum
 permoverent, ut Cantuariensem aliò transferret. Ipsi Pontifici pax
 cum Imperatore, omnium in Anglia vacantium Episcopatumum
 collatio, Romanorum, qui tumultuabantur, subjeçtio, & tandem
 marcarum millia decem promissa; sed Pontifice immoto, fleçti que
 nescio minæ successerunt. Morrardini Turcarum Principis so-
 cietatem, & Religionem se potiùs amplexurum, quàm ut hunc
 hominem Cantuariæ, & in Regno videret: adeò Henricus odio
 flagrabat, ut animum demitteret ad tam indigna, si non potiùs
 hæ Legatorum minæ, quàm Regis imperium fuit. Respondit
 Alexander: *Non idèò se impium esse posse, quia Rex perire velit.* (b) Legati
 humaniter à Rege accepti, quamvis Alexandri litteris offenso. Ubi
 de pace agi cœptum, varij, multique conventus indicti, sed frustra,
 Rege semper alio, jam pacato, jam offenso, jam pacem offerente,
 jam revocante, & minas frequenter miscente; quod cum more
 suo aliquando faceret, Gratianus Legatus Romanè, impavidè que
 respondit: *Domine, noli minari, nos enim nullas minas timemus, quia de*
tali

(a) V. lib. 1. epist. 179. & lib. 2. epist. 58. (b) Vid. lib. 2. epist. 66.

tali Curia sumus, quæ Regibus, & Imperatoribus consuevit imperare. (a) Inter alias pacis conditiones illam præsertim Rex urgebat, ut videlicet Archiepiscopus sponderet, se officio quidem suo functurum, *Salvâ tamen dignitate Regni.* Aequissima videbatur conditio rem non intelligentibus: sed eam Legati rejiciebant: nam per dignitates Regias, consuetudines illas notabant olim damnatas, addebantque: si nomine Dignitatis Regiæ jura Regum, & Coronæ intelligerentur olim à Regibus Angliæ possessa, nihil litis superesse, nec ea Archiepiscopum morari, paratûmque jurare, imò jam olim jurasse; cæterum eo nomine abusus celari, Ecclesiæ toti, nec tantum Angliæ fatales: mirum esse, Regem, qui nuper hanc formulam ab Archiepiscopo propositam repulerat, videlicet: *Salvo Dei honore;* jam aliam velle minus necessariam; an ergo Rex præ Deo esset? aut si non esset, cur honori suo parci, non Dei vellet? aut ergo omitti eam formulam velut captiosam debere, aut exprimendum, quænam illæ Regiæ dignitates essent, quarum curâ adeò premeretur? Quòd si neutrum placeret, illud saltem promitteret, aliam, parèmq; formulam adjici, quæ Ecclesiam æquè ac Regem protegeret, videlicet: *Salvâ Ecclesiæ libertate.* Hâc enim nihil Regibus adimi, sed ea tantum Ecclesiæ dari, quæ aliàs deberentur.

Justa erat postulatio, ac plena honestatis; quid enim æquius, quam ut Regis juxtâ Ecclesiæque dignitati caveretur? à Regijs tamen admilla non est, & ideò Legati desperatâ pace Regno excessère, non ideò tamen abssistebat Pontifex, sive beneficiorum, quæ à Rege acceperat, memoriâ, sive spem omnem necdum consumpserat, sive, quod vero propius est, verebatur Regem aliàs indomitum, & in extrema promptum ad defectionem urgere, parcebat ergo, sperabatque: tertiam interim Legationem adornat, & litteras, quas Legati ferebant, minis aspergit, ac initium Quadragesimæ ineundæ paci præscribit: alijs tamen secreto datis Regem orat, monètque, & paternâ charitate demulcet, utque magis devinciat, interdicit Archiepiscopo, ne in Regem Regiòsque potestate suâ utatur, nisi pacè compositâ; quæ causa illi fuit rem in longum trahendi, ludendique Pontificem ostentatâ semper pace, at nunquam factâ. Parisijs Reges Angliæ, Galliæque conveniunt;

K 2

runt;

(a) Vide lib. 3. epist. 6.

runt; adfuit Archiepiscopus, Legatorum, aliorumque Episcoporum, ac Ludovici Regis monitu nihil omisit, quo placari, molliorque Rex posset: flevit, rogavit, procidit, juravitque, nihil se charius, aut antiquius habiturum Regis obsequio: etiam Regni consuetudines servaturum, quantum tamen per conscientiam liceret, & Dei Leges paterentur; verba Archiepiscopi hæc sunt: *Pro pace Ecclesie, & gratia Regis promitto, me consuetudines illas, quas Sancti Antecessores mei Regibus suis servaverunt, salvo ordine meo servaturum, quantum secundum Deum possum: & faciam pro amore ejus recuperando, quidquid possum, salvo honore Dei.* (a) Quid amplius posset? At Rex tam æqua indignatus, colloquium abruptit, discessitque: epistolas verò Pontificis, quas secretas volebat, & cum pompa ostentabat, insultabatque Archiepiscopo potestate suâ minuto: hinc in Alexandrum omnium ferè calamitatis, & linguæ provocatæ; querebantur enim (b) innocentem Archiepiscopum non deserere tantum, sed etiam ludibrio exponi, obstinari verò Regem indulgentiâ, & beneficijs importunè oblati: quæ omnia Alexander excusavit malitiâ temporum, & pejorum metu: (c) revocavit tamen gratiam Anglo concessam, & abusu corruptam; nec tamen desperavit, quartâ & ultimâ Legatione expugnando Regi admotâ: eâ perfuncti sunt Episcopi Nivernensis, & Senonensis, & Archiepiscopus Rothomagensis; ijs mandatum, Regem permoverent: *Archiepiscopum, aliosque exules Angliâ redderet: Ecclesijs ablata restitueret: consuetudines Ecclesiasticæ libertati adversas, & fomitem discordiarum aboleret: Episcopos, qui illis subscriperant, juramento liberaret: & denique intra dies quadraginta finis litibus esset: aut Rege abnuente, Provincia Cismarina, ubi is morabatur, Interdictis subjacerent: & si obstinari pergeret, eandem sententiam expectaret, quam Fridericus Imperator.* Hoc ultimum Regem fregit, coronæ suæ anxium, & exemplo Friderici pavidum; pacem ergo festinavit.

XI. Locus feriendæ paci destinatus, pratum fuit, amænissimum quidem, sed nialo omine proditorium appellatum. Ubi venientem Archiepiscopum vidit, caput aperuit, exiitque in amplexum, & loqui parantem ne admisit quidem, prævenitque: postea mutuis colloquijs, & gaudijs perfuncti soli in partem secedunt,

(a) Vide lib. 4. epist. 8. (b) V. lib. 4. epist. 14. 1. 22. 23. 25. 28. (c) Vide lib. 4. epist. 16. 17. & 51.

dunt, & quod olim solebant, dum amicitia flagraret, diu multumque sermocinantur: & cum Archiepiscopus equo defiliret Regem veneraturus, ejusque pedibus advolveretur, ipse stapedem tenuit, coegitque in equum: articulos etiam pacis, quales Alexander præceperat, subscripsit, signavitque; quæ omnia tanto amoris, & humanitatis sensu peracta, ut immortalitatem promitterent, plerisque, qui spectabant, gaudio, & admiratione defixis, ac etiam lacrymantibus. Paulò post in Gallias redijt, Ludovico Regi, quo tam benigno, liberalique usus fuerat, grates relaturus: nec navigare in Angliam volebat, nisi quæ Ecclesijs ablata erant, prius redderentur; nam Henrici levitatem verebatur: sed victus amicorum precibus, post septimum exilij annum, sub noctem solvit, tenuitque Angliam: nec deerant, qui manifestis indicijs ei mortem præcinerent, nec ipse dissimulabat, (a) litteris ad Alexandrum, & Henricum datis, quæ ultimæ fuerunt.

In littus cum amicis expositum globus militaris excepit, à Londoniensi Episcopo immiffus, & videbantur vim illaturi, nisi metu accurrentis populi prohiberentur; ut enim navim, quæ Archiepiscopum ferebat, cruce insignem, & paulatim littori succedentem videre, continuò affluere, in genua procidere, gaudia, lacrymasque miscere, qui benedictionem præriperent certare, & denique Pastorem tot victorijs, palmisque auctum inter festas acclamationes excipere: nec ipse triumpho suo impar heroem potiùs, quàm exulem agebat, oculis firmis, ac jam Martyrem spirantibus, vultuque impavido, & fortunam ridente; modesto tamen, hilarique. Ut Cantuariam pervenit, repetiti à Clero & populo plausus: crederes Angelum non hominem adventasse, adeò omnia gaudijs, acclamationibus, campanis, organisque strepebant: vexilla, crucisque obviàm progressæ. Ipse ut in Ecclesiam pervenit, toto corpore, & brachijs in crucem explicatis procubuit; tum singulis Monachorum, qui Ecclesiam impleverant, osculum fixit, ac tandem in Palatio quievit.

XII. Sed brevis serenitas fuit, Eboracensi Archiepiscopo novam tempestatem ciente; urgebat istum flagitiorum conscientia, timebatque pace cum Rege factâ, bellum sibi, & promeritas poenas

K 3 à Can-

(a) Vid. lib. 5. epist. 54. & 73.

à Cantuariensi imminere, festinabat ergo prævenire; nec deerat fallis criminationibus color. Querebatur Episcopos Regniq̄ue Primates censuris à Pontifice percussos esse, idque instinctu Cantuariensis navigationem parantis; ijs verò non tam Episcopos, quàm Regem peti, cuius illi causam egissent, & lateri perpetuò harerent: & contemptum augeri, absolutione toties petitâ, negatâque: addebant, infensum esse Henrico Principi, omnèsque vias moliri, eum folio exturbandi. Incendebant Regem hæ voces, aliàs ardentem, rediitque odium adhuc gliscens, nec satis nuperâ pace extinctum: ac tandem cùm celari amplius non posset, palam erupit; dolebat, suspirabatque, ac toto vultu mæror spectabatur: amicis causam quærentibus, sæpe in has voces prorupit, quæ Sancto mortis causam attulere: *Cum uno*, inquebat, *Sacerdote pacem in Regno meo habere non possum, & nemo vestrum me vindicat!* Quæ verba imperantis potiùs videbantur, quàm dolentis, & pro imperio ab illis accepta, qui mortem Archiepiscopi optabant. Condictum ergo à quatuorè primaria nobilitate aulicis in ejus necem. Ipse invicto semper animo, & timoris experte, die, quâ Natale Christi agebatur, Cathedram conscendit, dixit ad populum, & mortem, quam revelatione didicerat, prænuntiavit, ac missionem à suis petijt; id tantâ eloquentiâ factum (quam etiam perorantis lacrymæ augebant, & aura quædam æternitatis vultui, verbisq̄ue infusa) ut templum lamentis, querelisq̄ue audientium personaret. Ubi silentium redijt, non jam lacrymanti & morituro similis, sed judicem induens, gravi, severâque voce in eos, qui nolent ablata restituere, invehens, anathemate, & diris percussit; erant plerique Henrico chari, & in aula præpotentes. Tum sacris perfunctus convivio assedit, hilari, solutoque animo, ac vicinæ morti insultans. Quarto post die, cùm sicarij nuntiarentur, & omnes fugam suaderent, ipse gravi, lentòq; gradu, & velut per otium in Ecclesiam processit, fores, quas alij metu occluserant pandi jussit, armatos excepit, blandèque allocutus est: ac tandem cùm vibrari gladios cerneret, oravit, cervicem inflexit, & manibus ante pectus junctis primum vulnus recepit; tum in genua procubuit, ac tandem in faciem repetitis vulneribus: non gemitum, non querelam emisit, nec aliud dolentis, timentisve argumentum edidit: & quod miraculo videntibus fuit, corpore jam exangui,

exanguis, & tot plagis lacero eadem venustas, idemque color duravit, somno potius, quam morte solutum diceres. Ultima ad farios verba fuere: *Ego pro Deo meo paratus sum mori, & pro assertione justitiae, & Ecclesiae libertate. Quid si caput meum quartis, prohibeo ex parte omnipotentis DEI, ne in aliquo noceatis, sed sint immunes à pena, sicut extiterunt à causa.* Et paulò post. *Deo, & Beatae Mariae, & sanctis hujus Ecclesiae Patronis, & Beato Dionysio commendo meipsum, & Ecclesiae causam.* Nec ultra locutus est, apravitque ferro cervicem; crederes licarium provocasse commoditate feriendi. Calebat adhuc cadaver, & miraculis abundabat, festinante velut Deo ostentare Martyris innocentiam. Inter alia illud quoque notatum, cum funus Choro inferretur, & pompam, precésque funebres explevissent, elevatâ placidè manu, velut gratias obsequio relaturum adstantibus benedixisse, tum refedit, & tumulo illatus est. Vulgatâ ejus morte, dici haud potest, quantum ubique luctus, & querelarum non Angliam solum, sed universum ferè Occidentem impleverit.

Alexander Papa repetitis nuntijs ex Anglia, Galliâque, ubi necem Archiepiscopi audivit, adeò turbatus est, ut toto oculo publico abstineret, ne suis quidem ad colloquium admissis: Angliæ Legatos, qui purgando Regi advenerant, nec videre sustinuit; tandem Cardinalium hortatu, post dierum quindecim moras, & praesertim quòd Henricum promitterent imperata facturum, duo ex Legatis, Abbas videlicet Wallacensis, & Archidiaconus Lexoviensis auditi sunt, Episcopis Wigorniensis, & Ebroicensis, aliisque exclusis, quòd suspecti haberentur. Cum Henricum nominassent, adeò Pontifex solo nomine inhorruit, exarsitque, ut velut ex condicito ab omnibus clamaretur: *sustinete, sustinete.* Quippe detestari Regem videbatur, & ne ferre quidem de illo dicentes, ubi tamen Regem innocentem, & quidquid imperaret, facturum esse intellexit, utcunque placatus est, & diras Regi paratas in eos convertit, qui sancti Archiepiscopi necem quovis modo juvissent. Legati dein in Angliam missi, qui causam examinerent. Constat parricidium Rege non solum ignaro, sed etiam dolente peractum esse: enimverò nuntiatâ ejus caede, stupenti, & attonito similem amici viderunt, cum lacrymis ac squallore sordidum, & Regiam lamentis complentem nullâ majestatis curâ.

Triduum

Triduum latuit, caruitque cibo, & hominum alloquio, omnis solatij, quod molliendo dolori adhibebatur, impatiens, credebantque voluntariâ morte periturum vitæ fastidio, & pudore admissi sceleris, quamvis se ignaro, invitoque. Juravit etiam tactis sacris Codicibus, contra animi sui sententiam eadem Archiepiscopi patrâram, & ejus morti plusquam parentum suorum illacrymarum se esse: consuetudines recens à se inductas abolevit: antiquas moderari ad præscriptum Romani Pontificis promisit: Sacram militiam ad triennium, nisi Alexandro aliter videretur, professus est: ducentis militibus annum stipendium numeravit trecentis in singulos aureis: adjectâ occultâ abstinentiæ, & largitiones in pauperes, preces, & alia expiando parricidio, cujus ipse non causa quidem, sed occasio fuit, crebris in Archiepiscopum querelis; quæ tantâ modestiâ, & pœnitentiâ à Rege alioquin feroce, & iræ immodico accepta sunt, ut Legatis Cardinalibus hæc diceret: *Ecc Domini Legati, corpus meum in manu vestra; scitote pro certo, quod quidquid jasseritis, seu proficiscendi Hierosolymam, sive Romam, sive ad S. Jacobum, vel quidquid sit, paratus sum obtemperare.* (a) Tum Temploeductus, flexisque ad limen genibus absolutus est. Sicarij ad eum omnibus exosi, ut in angulo Insulæ laterent, nullo omnium confortio; imò nec canum quidem, qui porrectas ab eis escas averfabantur; nec triennio supervixere. Qui primum ictum vibraverat, brachium, totumque corpus tabe absumptum est; alij Romam, & Hierosolymas peregrè profecti sunt, & silvis, ac speluncis abditis flagitium luxere perpetuis lacrymis, donec, ut dixi, finirentur. Plerique verò amicorum, & Sancto exilij comites ad præcipuas dignitates provecti sunt: Hubertus Lombardus Romano Pontificatu nomine Urbani III. potiturus, Heribertus sacrâ purpurâ donatus est, Joannes Saresberiensis Carnotensem, Robertus Filioth Herefordiensem, Reginaldus Lombardus Herefordiensem, Ghirardus Conventriensem, Gilbertus Rossensem Episcopatus adepti sunt; alij alias dignitates. Sed Divinæ justitiæ necdum satis litatum erat. Fatale inter Reges Patrem, Filiûmque odium exarsit, & odio pat bellum; & Patrem quidem plerique deseruerant, ac Filium sequebantur, potentiâ, armisque Galliæ Regis, cujus Filiam duxerat,

(a) Vid. lib. 5. epist. 88.

rat, succinctum. Consilium ergo cepit Martyrem placandi, ejusque tumbam adeundi; cui Northmanniam, aliasque Provincias ab hoste infestas liberandas reliquit: ipse mare ingressus est, appulitque; ubi in conspectum Ecclesiae Cantuariensis venit, abjectis regijs insignibus, nudusque pedes processit; eratque spectaculum retrò saeculis invisum, cernere Regem tot victorijs felicem, & cum exercitus duceret, hostibus suis formidandum, delitijs, annisque florentem, nudatis nunc pedibus, & luto squallidis, oculis solo defixis, ac lacrymas depluentibus, lineoque tantum amiculo seminudum corpus velante, tacitum trementemque plateam metiri; quo spectaculo tota Civitas in lacrymas fluxit. Ubi Ecclesiam subiit, eam diem noctemque inter preces consumpsit, somni cibi que expertem: scapulas etiam plagis subiecit, quas ab Episcopis quinas accepit, à Monachis verò duas super octoginta: consuetudines illas, quæ materiam incendio præbuere, penitus abdicavit: ac tandem Sacris, quæ in memoriam Martyris peracta sunt, adfuit summâ animi pietate, ac demissione; quo ipso momento Scotiae Regem inter præcipuos Henrici hostes, florentissimis copijs cinctum, pauci ejus milites palantesque ceperunt. Secuta eodem anno pax, & res totâ Angliâ compositæ, non dubio Martyris auxilio. Quis jam non crederet propitium, placatumque Numen tot pœnis aut immisilis, aut sponte susceptis? nec tamen vindictæ satis. Duo ejus Filij immaturâ morte sublati, inter quos Henricus primogenitus; cum tertio usque ad mortem bello conflixit, cui etiam diras imprecatus est: ipse tandem, si Rogerio credimus, felici, & paratâ morte, ac peccatis confessione, sacroque epulo positus, extinctus est: alij miserè defunctum volunt. Illud certum est, ab eo tempore, quo adulantium artibus corrumpi cepit, & cum Archiepiscopo collidi, vertisse fortunam, & perpetuis malis, domi, forisque conflictatum esse. Et hic quidem tam longi certaminis conflictus fuit: cui enarrando equidem immoratus sum, quòd Regalia illi exercendo materiam suggesserit. Ubi simul Ecclesiasticæ libertatis egregium specimen luxit. Atque ut tunc in Anglia, ita hæc tempestate in Gallia pari ferè causâ, & iisdem momentis, similique acie pugnatum fuit: non Gallia suus Thomas, non Alexander, non Londoniensis, non Eboracensis Episcopi defuere:

L

paria.

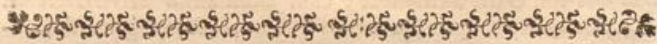
paria exilia, parésque ærumnæ, & si sanguis defuit, lacrymæ compensârunt. Quantis in Anglia rationibus, aut potius insidijs pugnatum est, ut Ecclesia Aulæ serviret? quantis mendacijs actum, ut veritatem, & justitiam opprimerent, uno tantum Archiepiscopo pexas? Et hunc arrogantia, fastûs, proditiõis, pertinaciæ, imprudentiæ, peculatûs, ac ut nihil calumniæ deesset, læfæ Majestatis accusârunt, imò & effecerunt, ut talis crederetur; quippe innocentiam fastidimus, cum misera est, & ided gravis. Et quid tandem tanto mendaciorum apparatu factum? ut prosciberent, ut exosum Principi redderent, ut occiderent? omnino: sed non ided victores; cecidit ille, & veritati sanguine litavit, ac tunc primam in palmas effloruit: tunc innocentia erupit, tunc veritas agnita, tunc Deus, & Ecclesia causam decidit, ista cultu, ille miraculis: abolitæ consuetudines, calumniæ proditæ, persecutores pœnitentes, & puniti, Rex ipse odia veneratione, & amore commutavit, & sic vicit innocentia. Exadverso Londoniensis, & Eboracensis Episcoporum memoria, qui tunc aulam gubernabant, abolita est, nec aliter ipsos posteritas, quàm ut sacrilegos, & impostores notabit. Quòd si sanctus Archiepiscopus aulæ cessisset, turpique obsequio brevem illam, & fallacem pacem omnique bello pejorem redemisset, & ille Martyris gloriâ, & Ecclesia pulcherrimo exemplo careret. Falluntur ergo, qui ut pacem Ecclesijs suis, aut potius sibi concilient, eas Principum voluntati dedunt, & ne prælio quidem tentato signa submitunt. Non hæc Apostolorum, aut Martyrum militia est, quibus à Deo mandatum: *Ecce constituimus te super gentes, & super Regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & plantes. Tu ergo ne formides à facie eorum. Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram Regibus Juda, & Principibus ejus, & Sacerdotibus, & Populo terra, & bellabunt adversum te, & non pravelebunt, quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.* (a)

Cæterum ut in D. Thoma insigne fortitudinis exemplum, ita in Pontifice Alexandro constantiæ, & prudentiæ habemus: quot ille omnium Principum, imò sancti ipsius querelis pulsatus est, quòd Regem anathemate non feriret? Et cum tamen cuncta-

retur

(a) Jerem. i.

retur meliorum spe, ac pejorum metu, quàm acerbè in aulam con-
clamacum? Roma nullum innocenibus jus dici, nec asylum veritati, sed poten-
tiæ dari; vincere, qui plus auro, non justitiâ valeret: Pontificem tot precibus,
Legationibus, & literis in Angliam missis quid aliud effecisse, quàm ut ostenderet
contemni se posse, & patrocinia innocenibus data intra verba consistere, obstinato
interim Rege, & Alexandrum semper minantis, & nunquam ferientis habitu ri-
dente. Roma omnes misereri, neminem succurrere, & idè tot malis à Deo premi,
quod oppressis non subveniret. Hæc palàm, & ab omnibus dicebantur,
qui Angliam fulminari volebant, sed immoto Alexandro; qui
cum hæc severitate, & Regem perdi videret, cogique in defectio-
nem, nec tamen Archiepiscopo subveniri, maluit ferro abstinere,
& ægrum si non sanare, at saltem nec perdere. Quod quàm pru-
denter ab Alexandro factum sit, exemplum Henrici VIII. Angliæ
Regis postea docuit, tot lacrymis deploratum, & necdum deletum.

§ IV.

INNOCENTII XI Pontificis Maximi, contra
Regaliæ abusus Decreta, & curæ; & quàm im-
merito ab aliquibus notata;

SUMMARIÆ.

1. Multa in Gallijs Ecclesiæ Decreto Concilij Lugdunensis, &
quatuor seculorum beneficio à Regalia libera, idq. Episcopi Galli
agnoscunt, & tamen Edicto Regio subscribunt, & quas ob causas?
2. Soli Episcopi Alecensis, & Apamiensis causam sustentant
ab alijs metu desertam, quod ipsorum testimonijs ostenditur. Apa-
miensis exilium, & mors.
3. Vicarijs ab Apamiensi Capitulo electis alijs à Tholosano
Archiepiscopo oppositi, sed nullo jure. Nova, & sæva persecutio.
4. Alia in Monasterio Carronensi turba.